

**ORTAOKUL 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
HUKUK VE ADALET KAVRAMLARINA İLİŞKİN
ALGILARININ İNCELENMESİ**

Oğuz DOĞAN
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Hakkı YAZICI
Nisan, 2020
Afyonkarahisar

T.C
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAOKUL 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
HUKUK VE ADALET KAVRAMLARINA İLİŞKİN
ALGILARININ İNCELENMESİ

Hazırlayan
Oğuz DOĞAN

Danışman
Prof. Dr. Hakkı YAZICI

AFYONKARAHİSAR 2020

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Hukuk ve Adalet Kavramlarına İlişkin Algılarının İncelenmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12 /04 /2020

Oğuz DOĞAN

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hakkı YAZICI
Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi Kamil UYGUN
: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kürşat KOCA

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Oğuz DOĞAN' ın **“Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Hukuk ve Adalet Kavramlarına İlişkin Algılarının İncelenmesi”** başlıklı tezi, 13.04.2020 tarihinde saat 10:30' da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği' nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek (X) oy birliği – () oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

ORTAOKUL 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HUKUK VE ADALET KAVRAMLARINA İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ

Oğuz DOĞAN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Nisan, 2020

Danışman: Prof. Dr. Hakkı YAZICI

Hukuk ve Adalet Dersi 2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren 6 ve 7'nci; 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla de 6, 7 ve 8'inci sınıflarda seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim programı kapsamında öğrenciler de hukuk ve adalet bilincinin geliştirilmesi, hukuk okuryazarlıklarının geliştirilmesi gibi bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu araştırmanın amacı ortaokul 6. sınıfta seçmeli olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersi müfredatında yer alan hukuk ve adalet kavramlarına ilişkin öğrenci algılarını ortaya çıkarmaktır. Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Afyonkarahisar Çay ilçe merkezinde yer alan Atatürk Ortaokulu ve Gazi Mustafa Kemal Ortaokulu'nda 6. sınıfta öğrenim gören 150 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan "Hukuk ve Adalet Kelime İlişkilendirme Testi" kullanılmıştır. Verilerin analizinde nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmış ve her bir kavrama ilişkin öğrencilerin algılarını belirlemek ve kavramlar arası ilişkileri ortaya koymak için frekans tabloları oluşturulmuştur. Frekans tablolarından yararlanarak kavram ağları hazırlanmıştır. Kavram ağlarında ortaya çıkan ilişkilere göre veriler analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde öğrencilerin hukuk ve adalet kavramlarına karşı algıları birbirine yakındır. Öğrencilerin hukuk ve adalet kavramları konusunda bir farkındalık oluşturacak kadar kavram bilgisine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Kelime ilişkilendirme testleri yardımıyla öğrencilerin kavram algılarına yönelik fikir sahibi olabileceği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kavram, Algı, Hukuk, Adalet, Sosyal Bilgiler.

ABSTRACT

EXAMINING THE PERCEPTIONS OF SECONDARY SCHOOL SIXTH GRADE STUDENTS ABOUT THE CONCEPTS OF LAW AND JUSTICE

Oğuz DOĞAN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION**

April, 2020

Advisor: Prof. Dr. Hakkı YAZICI

Law and justice courses have been taught in 6th and 7th grades since 2013-2014 academic year and have been taught as an elective course since 2018-2019 academic year. Within the law and Justice course curriculum, it is aimed that students gain knowledge and skills such as developing law and justice awareness and improving legal literacy. The purpose of this research is to find out the perceptions of sixth grade students about law and justice concepts which takes part in Law and Justice courses. For this study Case Science Pattern is going to be used as a qualitative research method. 150 students, studying at 6 th grades of Atatürk Secondary School and Gazi Mustafa Kemal Secondary School located in Çay province of Afyonkarahisar in 2019-2020 academic year take part in workgroup. Law and justice Word Association Test was used as data collection material by the researcher. Descriptive analysis from qualitative data analysis methods was used in the analysis of the data and frequency charts were created to determine the students' perceptions of each concept and to reveal the relations between concepts. Concept networks are prepared by making use of frequency charts. Data were analyzed and interpreted according to the relations at concept networks. Within the framework of the results obtained from the research, the students' perceptions towards the concepts of law and justice are close to each other. It has been clear that the students have enough knowledge of concepts for creating an awareness about the concepts of law and justice.

Key Words: Concept, Perception, Law, Justice, Social Studies.

ÖN SÖZ

İnsan toplumsal bir varlıktır ve toplumsal yaşamda bir düzen olması şarttır. Burada karşımıza hukuk çıkar. Hukuk, insanlar arasındaki düzeni sağlamak amacıyla oluşturulmuş kurallar bütünüdür. Hukukun toplumun geleceği için bir gereksinim, bir zorunluluk olduğu açıkça ortadadır. Hukuk bilinci oluşmuş bir nesille hukuk daha ileri seviyelere gelecek ve önemini daha iyi koruyacaktır. Bu da hukuk bilincini kazanmış bireylerle gerçekleştirilebilecek bir durumdur. Dolayısıyla bu noktada eğitimin rolü ön plana çıkmaktadır. Erken yaşlarda verilecek olan eğitim sayesinde hukuk ve adalet anlayışı gelişmiş bir toplum oluşturmak daha kolay olacaktır. Bu amaçla Sosyal Bilgiler, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi ile Hayat Bilgisi derslerinde hukuk ve adaletle ilgili konulara, kazanımlara ver veriliyor olmasına rağmen başlı başına seçmeli okutulabilecek Hukuk ve Adalet dersi konulmuştur.

Ortaokulda seçmeli olarak okutulan hukuk ve adalet dersi öğrencilerin birey ve toplum yaşamında hukuk ve adaletin gerekliliğini kavrayan haklarını hukuki yollarla aranması anlayışı çerçevesinde sorumluluklarının bilincinde olan hukuki sorunlarının neden ve sonuçlarını ortaya koyarak barışçıl olarak çözme taraftarı olan hukuki uyumsuzlukların çözümünde yetkili kişi ve kurumları tanıyan bilen bireyler olmaları sağlamaya çalışılmaktadır. Ortaokul öğrencilerine hukuk ve adaletle ilgili temel hukuki bilgi beceri ve değerler kazandırmak suretiyle hukuk ve adalet bilinci gelişmiş hukuk okuryazarı bireyler yetiştirmek hedeflenmektedir. Bu şekilde eğitim alan bireylerden oluşan toplumda hukuk ve adalet bilinci gelişip ve yerleşeceği için daha sağlıklı, huzurlu ve mutlu toplum inşası sağlanmış olacaktır.

Araştırmamız kapsamında Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrencilerin hukuk ve adalet kavramlarına karşı algılarının incelenmesi dersin öğrencilerde hukuk ve adalet konusunda farkındalık oluşturacak kadar kavram bilgisine sahip olup olmadıklarını görme adına ayrı bir öneme sahip olacaktır.

Bu araştırmada özellikle gerek lisans, gerek yüksek lisans öğrenimim boyunca beni yönlendiren danışman Hocam Prof. Dr. Hakkı YAZICI'ya tez çalışmam dönemimde yardımlarına başvurduğum ve deneyimlerini hiçbir zaman sakınmayan sayın Hocam Dr. Öğretim Üyesi M. Kürşat KOCA'ya çok teşekkür ederim. Araştırmamın her aşamasında manevi desteğini hiç esirgemeyen sevgili eşime çok teşekkür ederim.

Oğuz DOĞAN
Afyonkarahisar, Nisan, 2020

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI. Error! Bookmark not defined.	
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
SİMGELER VE KISALATMALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KAVRAM	3
1. 1. KAVRAMIN TANIMI	3
1. 2. KAVRAM ÖĞRETİMİ	4
1. 3. ADALET KAVRAMI.....	6
1. 4. HUKUK KAVRAMI	6
1. 5. HUKUK VE ADALET İLİŞKİSİ.....	8
2. HUKUK VE ADALET DERSİ EĞİTİMİ	9
2. 1. HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI HUKUK.....	9
2. 2. İNSAN HAKLARI, YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA HUKUK.....	10
2. 3. 2017 VE 2018 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE HUKUK	11
2. 4. HUKUK VE ADALET DERSİNİN HEDEFLERİ VE AMAÇLARI.....	17
2. 5. 2013 VE 2017 HUKUK VE ADALET DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI	19
2. 6. ÖĞRETİM PROGRAMI, ÜNİTE, KAZANIM BAKIMINDAN HUKUK VE ADALET DERSİNİN YAPISI	21
2. 7. HUKUK VE ADALET DERSİ KAPSAMINDA YER ALAN KAVRAMLAR... ..	29
2. 8. HUKUK VE ADALET DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA DEĞERLER EĞİTİMİ.....	30
3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	31
3. 1. HUKUK VE ADALET DERSİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	31
3. 2. KELİME İLİŞKİLENDİRME TESTİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	34

KİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU VE YÖNTEM

1. PROBLEM DURUMU	37
2. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ.....	38
3. PROBLEM CÜMLESİ.....	39
4. ALT PROBLEMLER.....	39

5. SAYIL TILAR.....	39
6. SINIRLILIKLAR.....	39
7. YÖNTEM.....	39
7. 1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	39
7. 2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU	40
7. 3. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ	41
7. 3. 1. Veri Toplama Aracı	41
7. 3. 2. Geçerlik ve Güvenilirlik	41
7. 3. 3. Verilerin Toplanması.....	42
7. 3. 4. Verilerin Analizi.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. KESME NOKTASI 99 VE YUKARISINA GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM.....	49
2. KESME NOKTASI 89-99'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM.....	50
3. KESME NOKTASI 79 - 89'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM	51
4. KESME NOKTASI 69 - 79'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM	51
5. KESME NOKTASI 59 - 69'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM	52
6. KESME NOKTASI 49 - 59'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM	53
7. KESME NOKTASI 39 - 49'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM	54
8. KESME NOKTASI 29 - 39'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM	55
9. KESME NOKTASI 19 - 29'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM	56
10. KESME NOKTASI 10 - 19'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM	57
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	59
TARTIŞMA	59
SONUÇ.....	62
ÖNERİLER	65
KAYNAKÇA	69
EKLER.....	73
ÖZGEÇMİŞ.....	76

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Hukukla İlgili Kazanımları	9
Tablo 2. İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programında Hukukla İlgili Kazanımlar.....	10
Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı Kazanım Sayısı Karşılaştırması	11
Tablo 4. 2017 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Beceriler Açısından Karşılaştırılması.....	12
Tablo 5. 2017 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Değerler Bakımından Karşılaştırılması.....	13
Tablo 6. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 4. Sınıf Kazanımları İçinde Hukuk ile İlgili Kazanımlar.....	14
Tablo 7. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 5. Sınıf Kazanımları İçinde Hukuk ile İlgili Kazanımlar.....	14
Tablo 8. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 6. Sınıf Kazanımları İçinde Hukuk ile İlgili Kazanımlar.....	15
Tablo 9. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 7. Sınıf Kazanımları İçinde Hukuk ile İlgili Kazanımlar.....	15
Tablo 10. 2013 Hukuk ve Adalet Dersi Ünite, Yeterlik ve Kazanımları.....	19
Tablo 11. 2017 Hukuk ve Adalet Dersi Ünite ve Kazanımları.....	20
Tablo 12. Hukuk ve Adalet Dersinin Ünite Kazanımları, Ders Saati ve Süre Oranı.....	21
Tablo 13. Hukuk ve Adalet Dersi Yaşamımızda Hukuk ve Adalet Ünitesi ve Kazanımları	22
Tablo 14. Hukuk ve Adalet Dersi Haklarımız ve Sorumluluklarımız Ünitesi ve Kazanımları	23
Tablo 15. Hukuk ve Adalet Dersi Hukuki Sorunlarımız Ünitesi ve Kazanımları	25
Tablo 16. Hukuk ve Adalet Dersi Hukuki Çözümlerimiz Ünitesi ve Kazanımları	27
Tablo 17. Hukuk ve Adalet Dersi Ünitelere Göre Öğrencilerin Öğrenmesi Gereken Kavramlar	30
Tablo 18. 2017 Seçmeli Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programı Değerleri.....	31
Tablo 19. Uygulama Okullarına Göre Dağılım	40
Tablo 20. Cinsiyete Göre Dağılım	41
Tablo 21. Anahtar Kavramlar ile İlişkilendirilen Cevap Kavramların Dağılımı	44
Tablo 22. Anahtar Kavrama İlişkin En Fazla Tekrarlanan Cevap Kavramların Dağılımı	44
Tablo 23. Adalet Anahtar Kavramı İle İlişkilendirilen Cevap Kavramlar Tablosu.....	45
Tablo 24. Hukuk Anahtar Kavramı İle İlişkilendirilen Cevap Kavramlar Tablosu	46
Tablo 25. Frekans Değeri 10 ve Yukarısı Olan Cevap Kavramlar Tablosu	47
Tablo 26. Hukuk ve Adalet Kavramlarına Ait Genel Veri Tablosu	48

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Yaşamımızda Hukuk ve Adalet Ünite Özeti Diyagramı.....	23
Şekil 2. Haklarımız ve Sorumluluklarımız Ünite Özeti Diyagramı	25
Şekil 3. Hukuki Sorunlarımız Ünite Özeti Diyagramı	27
Şekil 4. Hukuki Çözümlerimiz Ünite Özet Diyagramı	29
Şekil 5. Kesme Noktası 99 ve Yukarısına Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası.....	49
Şekil 6. Kesme Noktası 89-99'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası	50
Şekil 7. Kesme Noktası 79-89'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası	51
Şekil 8. Kesme Noktası 69-79'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası	51
Şekil 9. Kesme Noktası 59-69'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası.....	52
Şekil 10. Kesme Noktası 49-59'a Göre Oluşturulan Zihin Haritası	53
Şekil 11. Kesme Noktası 39-49'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası	54
Şekil 12. Kesme Noktası 29-39'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası	55
Şekil 13. Kesme Noktası 19-29'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası	56
Şekil 14. Kesme Noktası 10-19'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası	57
Şekil 15. Kelime Bulutu Örneği.....	68

SİMGELER VE KISALATMALAR DİZİNİ

KİT: Kelime İlişkilendirme Testi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

KN: Kesme Noktası

f: Frekans

%: Yüzde

Vb: Ve benzeri

GİRİŞ

Toplumsal bir varlık olan insanın fiziksel ihtiyaçlarının yanında, toplum halinde yaşamının beraberinde getirdiği ihtiyaçları da ortaya çıkmıştır. Çünkü toplumsal yaşam içindeki ilişkiler beraberinde düzeni, bu düzeni sağlamak için de bazı kuralları gerektirir. Toplum düzeni için gereken kurallardan biri de hukuk kurallarıdır. Söz konusu bu düzen kuralları insanlara yol gösterir, insanları yasaklar veya insanlara izin verir. Hukuk kuralları düzeni sağlarken toplumun güvenlik ve adalet ihtiyacını da karşılar (İldır, 2006).

Hukuk devleti, hukuk kurallarının ön planda olduğu, adalet duygusuna dayanan bir olgudur (Alıcı, 2015). Hukuk kurallarının toplumsal düzeni oluşturma ve bunu sürdürme görevinin toplum tarafından kabul edilmesi, ancak adaletin sağlanması ile gerçekleşebilir. Birbirini tamamlayan ve bir bütün olan hukuk ve adalet sisteminin sürdürülebilirliği, bireylere hukuk bilincinin kazandırılması ve toplum tarafından sahiplenilmesi ile mümkündür. Bunun sağlanmasında en etkili sistem ve kurum eğitimidir (Gülener, 2013).

Eğitimin iki temel fonksiyonu ön plana çıkar ki bunlardan ilki millî kültürü ve köklü değerleri genç kuşağa aktararak milletin devamlılığını; ikincisi ise toplumu oluşturan bireylerin bilgi, davranış ve yeteneklerini güçlendirerek toplumun gelişmesini ve uygarlaşmasını sağlamaktır. Bu işlevlerden ilki gerçekleşmezse nesiller arası kopukluk oluşacağından toplumun sürekliliğini koruyamayabilir. İkinci yerine getirilemezse de toplum geri kalır; sosyal gelişim ve değişime, zamanın gereklerine ayak uyduramaz ve varlığı tehlikeye girer. Bu anlamda, her ülkenin kendine has bir eğitim politikası ve bu politikanın başarısına dönük bir eğitim stratejisi bulunmalıdır (Erdoğan, 2003).

2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren 6 ve 7'nci; 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla de 6, 7 ve 8'inci sınıflarda Hukuk ve Adalet dersi seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Okutulan Hukuk ve Adalet dersinin öğrencilere kazandırmak istediği unsurlar hem insan açısından hem de toplumu var eden yapı taşlarının oluşturulması açısından önem arz etmektedir. Hem ulusal hem de evrensel açıdan önem taşıyan hukuk ve adalet kavramları toplum inşasında çocuklara kazandırılması gereken iki önemli kavramdır. Eğitimden beklenen temel bilgi ve becerilerinin kazandırılmasının yanında saygı, hak, hukuk, adalet, hakikat, vicdan, sorumluluk v. b

değer ve bilgilerinde kazandırılmasıdır. Hukuk ve Adalet dersi en başta çocuklarda adalet duygusunu, sorumluluk bilincini, hukuku, hukuk bilincini ve işleyişini kazandırmak hedefindedir. Böylece haklarını bilen ve bu doğrultuda hareket eden insanların olduğu bir toplum oluşturmak istenmektedir. Bu anlamda seçmeli olarak okutulan bu dersi alan öğrencilerin hukuk ve adalet kavramlarına ilişkin algılarının incelenmesi hedeflenmiştir.

Bu kapsamda tezin ilk bölümünde hukuk ve adalet kavramından, kavram öğretiminden, hukuk bilincinin kazandırılmaya çalışıldığı belirli derslerin öğretim programından, hukuk ve adalet dersinin öğretim programlarından literatürden yararlanılarak önemi ve kuramsal yapısı ortaya konulmuştur. Çalışmanın son bölümünde öğrencilerin hukuk ve adalet temel anahtar kavramlarına ilişkin algılamalarına yönelik araştırma sonuçlarına yer verilerek elde edilen bulgular tartışılmış ve konuyla ilgili olarak öneriler geliştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KAVRAM

1. 1. KAVRAMIN TANIMI

Kavramlar eşya varlık ya da olayların belli bir grup altında toplanmasıyla oluşan soyut düşünce birimleridir (Çaycı, vd., 2007). Başka bir tanımda kavram, nesne ve düşüncelerin insan zihnindeki tasavvuru olan soyut bir düşünce birimidir (Ülgen, 1996; Korkmaz, 1992). Kavramların temel özelliği, bazı ortak özellikleri olan nesneleri sembolize etmesidir. Bu temel özellik, düşünme kolaylığı ve az zamanda çok şey söyleme faydası oluşturur (Batur ve Uygun, 2012).

Kavramlar bilimsel bilgilerdir. Bu anlamda kavramlar bilgilerin yapı taşlarıdır. Bireyler özellikle çocukluk yaşından itibaren kavramları, kavramların adlarını (sözcükleri) öğrenmeye başlar, onları gruplandırır, sınıflandırır ve kavramlar arası ilişkiler kurarak yeni bilgileri ulaşırlar (Çaycı vd., 2007).

Kavramların yapısını (Alkış, 2009: 71);

- Öğrencilerin bilişsel ve fiziksel gelişimsel özellikleri,
- Öğrencinin ailesinin ve çevresinin sosyoekonomik özellikleri
- Okul ortamının özellikleri
- Öğretmenlerin özellikleri etkilemektedir.

Kavramlar bireyin düşünmesini, fikir yürütmesini sağlayan bir köprüdür ve geniş kapsamlı bilgileri kullanılabilir, uygulanabilir birimler haline getirirler. Eşyaları, olayları, insanları ve düşünceleri benzerliklerine göre farklı kategorilerde sınıflandırdığımızda, gruplara verdiğimiz adlara kavramlar denmektedir. Kavramlar hayatın içerisinde mutlaka olması gerektir. Tecrübelerimiz ışığında birden fazla varlığı benzer özelliklerine göre bir arada gruplayıp, diğer varlıklardan bu şekilde ayırt ederiz. Bu sayede hayatımızda kolaylıklar meydana gelir. Bu grup fikrimizde bir düşünce birimi olarak yer edinir; bu düşünce birimini açıklamaya çalışırken kullandığımız sözcük ya da sözcükler bir kavram niteliğindedir. Kavramlar somut eşya, olay ve varlıklar değil; onları belirli gruplar altında topladığımızda ulaştığımız soyut düşünce birimleridir (Akgün, 2001).

Sosyal bilimlerde, kavramlar yapı taşlarıdır. Düşüncenin döngüsünü sağlar. Düşüncedeki yapıları netleştirir. Kavramların, olay veya olguları tanımlamada ayırt edici özelliği de vardır. Kavramlara, çeşitli alanlarda değişik anlamlar yüklenmektedir. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler öğretimindeki ilkeleri kazanabilmesi ve toplumsal sorunlara çözüm arayabilmesi için temel kavramları çok iyi öğrenmesi lazımdır. Bu sebeple, öğretmenler kavram öğretimine önem vermeli ve öğrencilerin temel kavramları anlamlı şekilde öğrenmesine yardım etmelidir (Uygun ve Batur, 2015).

Kavramlar günlük hayatta ve tabi ki eğitimde sık kullanılan kelimelerdir. Eğitim öğretim sürecinde öğrenciler bütün derslerde ünite içerisinde konuyla ilgili kavramlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Öğrencilerin konuyu kavrayabilmesi elde etmesi gereken kazanımlara ulaşması adına kavramları çok iyi öğrenmesi gerekmektedir.

1. 2. KAVRAM ÖĞRETİMİ

Genel olarak okullarda devam ettirilen kavram öğretimi yöntemi, kavramı tanımlayan kelimeyi tahtaya yazarak ve bu kelimeyi tanımlamak sonunda kelimeye ilişkin sözlü veya resimli örneklerle açıklamak şeklindedir (Turan, 2002). İlerleyen ve yenilenen teknolojiyle birlikte eğitimde ve okulda da modernleşme hareketleriyle birlikte kavram öğretiminde de yeni yaklaşımlar geliştirilmeye başlanmıştır. Eğitim sürecinde kavram öğretimi en doğru şekilde yürütülmelidir. Kavram öğretiminde temel olarak evrende yer alan varlıkların ortak özellikleri ele alınarak sınıflandırılmaları yapılır. Kavram öğretimi yaparken anlama, karşılaştırma ve sınıflama boyutları önemlidir. Kavram öğretimi kişinin doğumdan ölüme kadar devam eden süreçtir. Özellikle çocukluğun ilk yıllarında kavram daha çok öğrenilir. Bu öğretilen kavramların birçoğu rastlantısal olsa da çoğu planlıdır. Bunun yanı sıra kavramlar planlı olarak okulda öğretilir (Doğanay, 2005: 276).

Kavramsal değişimlerin sağlanabilmesi için önemli adımlardan biri öğrencinin ilk kavramlarını sorgulaması durumunu sağlayabilmek için sorgulayıcı etkinlikler yapmak gerekmektedir (Köksal, 2006). Öğrenci böylece kavramı sorgulayarak örnek olaydan yola çıkarak kavramı daha iyi algılayabilir.

Kavram öğretimini etkileyen bazı faktörler yer almaktadır. Bu faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Bektaş ve Bilgili, 2004):

- Fiziksel ve Psikolojik ortam

- Eski yaşantılar, kültürel etmenler ve bellekte var olan formal veya informal bilgiler
- Derste kullanılan araç – gereçler, materyaller ve bunların kullanılma derecesi
- Kullanılan yöntemler (kavram ağları, kavram haritaları)
- Öğretmen niteliği ve sunuş biçimi ile ders kitabının içerik ve kalitesi
- Düşünme faktörleri kavram öğretimini etkilemektedir.

Bunların yanı sıra kavrama ilişkin verilen örnekler, kavramın tekrarlanma sıklığı, kavramın somut veya soyut oluşu, bireyin içinde yaşadığı çevre, aile, arkadaş çevresi de kavram öğretimini etkileyebilir.

Zekâ öğrenimi etkileyen en önemli niteliktir. İnsanların;

- Öğrenme hızında,
- Öğrendikleri bilgi çeşidinde,
- Öğrendikleri bilginin miktarında,

- Bilgiyi akılda tutma süresinde zekâ önemli etkiye sahiptir. Bu yüzden zekâ kavram öğretiminde özellikle kavramların özelliklerini öğrenmede ve kavramları akılda tutma sürecinde önemli bir faktördür (Kulaksızoğlu, 1997: 135).

Eğitimde kullanılan ödül, öğrenciyi istenilen davranışa teşvik ederken, ceza istenilmeyen davranışın yapılmasını caydırıcı etkilerdir. Davranış değişikliğinde kullanılan ödül ve ceza kavram öğretiminde farklı düzeylerde etkili olabilir (Başaran, 1983).

Kavramların öğretilmesi iletişimle sağlanır. Sınıf içerisinde geliştirilen kurallara dayalı iletişim biçimi kavram öğretimini olumlu yönde etkiler. İyi bir iletişimde bilgiler;

- İki yönlü,
- Doğru,
- Güvenilir,

- Hızlı bir şekilde aktarılır. Etkili bir iletişim kavramların doğru bir şekilde paylaşılmasına yardımcı olacaktır (Kaya, 1984: 175).

1. 3. ADALET KAVRAMI

Adalet kavramının tanımlanması ilk düşünür ve filozoflarla birlikte başlamıştır. Ancak bunların her birinin adalet anlayış ve tanımında farklılıklar görülmektedir. Yani tarih boyunca bu kavram üzerinde tartışmalar yapılmış, tanımlanmaya çalışılmış ise de ilk çağlardan günümüze kadar henüz kesin bir tanımlı yapılamamıştır. Bununla birlikte bu kavramın hukukla ilgili ve hatta hukukun da üzerinde yer aldığını savunanlar vardır (Alıcı, 2015).

Türkçe sözlükte ise adalet kavramı

- Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk, türe
- Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme
- Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2005).

Adalet kavramının çok çeşitli tanımları yapılmıştır. Yaşanılan her dönemde her devlet ve toplumda adalet anlayışı farklılık göstermiştir. Kavrama bakış açısının değişik olması, tanım getirmeye çalışanların toplumsal konumları da ortak ve tek tanımda birleştirilmesini önlemiştir (Çeçen, 1993: 24).

Adalet kavramının birçok tanımlı üzerinde durmuş olan Aristo adalet kavramını, zıddı olan adaletsizlik ile beraber tanımlanması gerektiğini düşünür (Aristoteles, 1956).

“Ona göre yasalara uymamak, onu kendi çıkarlarına göre kullanmak ve dolayısıyla bu şekilde bir eşitsizlik yaratmak adaletsizlik; yasalara uygun davranmak ve eşitliği bozmamak ise adalettir” (Aristoteles, 1956: 5).

1. 4. HUKUK KAVRAMI

Hukuk toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü, yasaları konu alan bilim olarak tanımlanmıştır (TDK, 2020).

Sosyal davranış kurallarının en önemlisi günümüzde hukuk kurallarını haline gelmiştir. İnsanların toplum olarak yaşamak zorunda olduklarından dolayı uymaya zorunlu sayılan kuralların en önemlileri hukuk kurallarıdır. Bu kurallar bireylerin dış ilişkilerini düzenler. Yaşamın her anında örneğine rastlayabileceğimiz hukuki olaylara çözüm bulmak için hukuka ihtiyaç duyulur. Hukukun amacına bakıldığında sosyal düzen kuralları gibi toplumda yaşayan kişilerin düzen ve mutluluğu için güvenliği

sağlamaktır (Esener, 1998: 7). Ancak burada belirtmek gerekir ki, hukuk kuralları diğer sosyal düzen kurallarından farklı olarak, kurallara uygun olarak davranıp davranmamayı bireylerin isteğine bırakmamıştır. Hukuk kurallarına aykırı davranıldığında devletin otoritesiyle karşılaşılır (Dinçkol, 2008: 22). Hukukun temelinde kurallar bütünlüğü değil adalet düşüncesi vardır. Devlet adaleti sağlamak ve sürdürmek için varsa eğer devletin adaletli olması gerekmektedir. Buna göre devletin temelini kurallar değil adalet oluşturmaktadır. Devlet canlı bir organizma değil, bir değerler bütünüdür. Bu değerler arasındaki entegrasyon ne kadar güçlü ise devlette bir o kadar güçlü olacaktır (Dewey, 1951). İçinde yaşadığımız toplumda hukuk, geçmişten günümüze kadar insan yaşamının vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. İnsanlık tarihi boyunca hukuk sürekli kendini geliştirerek ve genişleyerek kendini yenileyen hukuk kurallarına hukuk tarihi, sosyolojisi ve felsefesi açısından bakmak yararlı olacaktır.

Hukuk, kişilerin sahip olduğu hakların ve özgürlüklerin kullanılmasının başkaları veya devlet tarafından engellenmesini önleyen kurallar bütünüdür. Bu yönüyle farklı sosyal ve ekonomik durumda olan insanlar arasında bazen adaletin ve bazen de eşitliğin sağlanmasına imkân tanıyarak toplumsal düzenin devamını mümkün kılar (MEB, 2018).

1. 5. HUKUK VE ADALET İLİŞKİSİ

Hukuk adaletle çok farklı şekillerde ilişkilendirilmiştir. Hukukun adaletle ilişkisi gündelik hayatta karşımıza çıkmaktadır. Her şeyden önce, hukuka insanlar adalet beklentisiyle bakarlar. Hukuk literatüründe hukukun asıl amacının adalet olduğu, hukukun genel olarak adalet vaat ettiği veya hukukun bizatihi adalet vaadi olduğu, “adalete yönelmeyen bir hukuktan söz etmenin anlamı” olmadığı, hukukun “normlarında adalet değerini yansıtmaması” gerektiği vb. belirtilir (Aral, 1988: 45; Waldron, 2000: 775). Ayrıca adaletsiz bir hukuk sisteminin yalnız hayal dünyasında olabileceği söylenmiştir. Buna benzer yaygın olarak mahkemelerin adalet dağıttıklarından bahsedilebilir. Bunun yanında Waldron’ın anımsattığı gibi hukuk sistemlerinin kendi yapılarıyla alakalı sık sık adalet kelimesini kullanırlar. Örneğin, birçok ülke bir Adalet Bakanlığına sahiptir. Bir suçun kovuşturulması ve cezalandırılması ile ilgili ceza adaleti sisteminden bahsedebiliriz. ABD Yüksek Mahkemesi’nin binasında ‘Herkes için Adalet’ sloganı bulunmaktadır. Özetle, hukuk hiçbir yerde kendisini keyfi düzenleme ve kararlar olarak sunmaz.

Adalet ve zaman üzerine olan her düşünce, tıpkı varlığın kendiliğinden bizzat belli olup tanımlanamaz olduğu gibi yeni değerlendirmelere de ihtiyaç duyar. Üzerinde çalışılırken bir taraftan kendini açar görünse de diğer taraftan kendini gizlemektedir. Bu derinliğin düşüncesinde Sokrates’in tespitinin haklılık payı vardır. Erdemler öğretilemez yalnız gösterilebilirler. Fakat adalet, kendisini hak edene ortaya koyan bir özelliğe sahiptir. Adalet, uygulama da onu cesaret, bilgelik ve onurla arzulayana kendini açar. Ahlâk felsefesi yönünden adalet erdemlerin erdemidir. Öfke, cesaretle; şehvet, iffetle; düşünme gücü, bilgelikle buluşunca adalet oluşur. Her şey dengesini bulduğu anda adalet oradadır (Saruhan, 2018).

Hukukun bir izlenim olarak altyapısında ahlâk olduğu kabul edilir. Ahlâkın çekiciliğinden yararlanarak, adaletin hukuku yerine hukukun adaletini oluştururlar. Günümüzde insanlığın yaşadığı mikro ve makro problemleri incelediğimizde temelinde adaletin hukukuna itaat etmeme sorunu karşımıza çıkmaktadır (Saruhan, 2018).

2. HUKUK VE ADALET DERSİ EĞİTİMİ

2. 1. HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMI HUKUK

İlkokul Hayat Bilgisi dersi hukuk ile kazanım, içerik ve bilgilerin yer aldığı derslerden birisidir. 2018 İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında hukuk ile ilişkilendirilebilecek kazanımlar sınıflar bazında incelenmiştir.

Tablo 1’de 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında hukuk bilimi ile ilişkili kazanımlar yer verilmiştir (MEB, 2018a).

Tablo 1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Hukukla İlgili Kazanımları

Sınıf	Kazanım
1. Sınıf	HB. 1. 1. 3. Okula geliş ve okuldan gidişlerde güvenlik kurallarına uyar.
	HB. 1. 1. 11. Sınıf içi kuralları belirleme sürecine katılır.
	HB. 1. 1. 12. Okul kurallarına uyar.
	HB. 1. 4. 1. Okulda ve evde güvenlik kurallarına uyar.
	HB. 1. 4. 3. Okula geliş ve gidişlerinde trafik kurallarına uyar.
	HB. 1. 4. 4. Çevresindeki kişilerle iletişim kurarken güvenlik kurallarını uygular.
2. Sınıf	HB. 1. 4. 5. Acil durumlarda yardım almak için arayacağı kurumların telefon numaralarını bilir.
	HB. 2. 1. 9. Okulda iletişim kurarken dinleme kurallarına uyar.
	HB. 2. 1. 10. Okulda arkadaşlarıyla oyun oynarken kurallara uyar.
	HB. 2. 4. 2. Ulaşım araçlarıyla yolculuk yaparken güvenlik kurallarına uyar.
	HB. 2. 4. 4. Acil durumlarda yardım alabileceği kurumları ve kişileri bilir.
3. Sınıf	HB. 2. 4. 6. Oyun alanlarındaki araçları güvenli bir şekilde kullanır.
	HB. 3. 2. 4. Evde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirir.
	HB. 3. 3. 2. Yiyecek ve içecekler satın alınırken bilinçli tüketici davranışları gösterir.
	HB. 3. 4. 1. Trafik işaretleri ve işaret levhalarını tanıtır.
	HB. 3. 4. 2. Trafikte kurallara uymanın gerekliliğine örnekler verir.
	HB. 3. 4. 3. Yakın çevresinde meydana gelebilecek kazaları önlemek için alınması gereken tedbirleri açıklar.
	HB. 3. 4. 4. Acil bir durum olduğunda ne yapacağını ve kimlerden yardım isteyebileceğini açıklar.
	HB. 3. 4. 5. Güvenliğini tehdit eden bir kişi olduğunda ne yapacağını ve kimlerden yardım isteyebileceğini açıklar.
	HB. 3. 4. 6. Günlük yaşamında güvenliğini tehdit edecek bir durumla karşılaştığında neler yapabileceğine örnekler verir.
	HB. 3. 4. 7. Oyun alanlarındaki araçları güvenli bir şekilde kullanır.
	HB. 3. 5. 1. Yakın çevresinde bulunan yönetim birimlerini ve yöneticilerini tanıtır.
	HB. 3. 5. 2. Ülkemizin yönetim şeklini açıklar.

Tablo 1’de ki kazanımlar incelendiğinde 1, 2 ve 3’üncü sınıf düzeyinde 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programında 148 kazanımdan 23 tanesinin hukuk bilimiyle ilişkili olduğu görülmektedir. İlkokul öğrencilerinin yaş ve sınıf seviyesine uygun

olarak hukuk kavramı daha çok hak, kural ve trafik kuralı gibi günlük yaşama dönük kazanımlarla ilişkili verildiği görülmektedir.

2. 2. İNSAN HAKLARI, YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA HUKUK

Tablo 2’de İlkokul İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi 2018 Öğretim programında hukuk ile ilişkili kazanımlar yer almaktadır (MEB, 2018b).

Tablo 2. İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programında Hukukla İlgili Kazanımlar

Sınıf	Kazanım
1. Ünite: İnsan Olmak	Y. 4. 1. 2. İnsanın doğuştan gelen temel ve vazgeçilmez hakları olduğunu bilir. Y. 4. 1. 3. Haklarına kendi yaşamından örnekler verir.
2. Ünite: Hak, Özgürlük ve Sorumluluk	Y. 4. 2. 1. Hak, özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi fark eder. Y. 4. 2. 3. Hak ve özgürlüklerini kullanabilen ve kullanamayan çocukların yaşantılarını karşılaştırır. Y. 4. 2. 4. Hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumlarda hissettiklerini ifade eder. Y. 4. 2. 5. Hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumların çözümünde ne tür sorumluluklar üstlenebileceğine ilişkin örnekler verir. Y. 4. 2. 6. Hak ve özgürlüklere saygı gösterir. Y. 4. 2. 7. Hak ve özgürlüklerin kullanılmasının birlikte yaşama kültürüne etkisini değerlendirir.
3. Ünite: Adalet ve Eşitlik	Y. 4. 3. 1. İnsanların farklılıklarına saygı gösterir. Y. 4. 3. 2. Adalet ve eşitlik kavramlarını birbiriyle ilişkili olarak açıklar. Y. 4. 3. 3. İnsanların hak ve özgürlükler bakımından eşit olduğunu bilir. Y. 4. 3. 4. Adaletin veya eşitliğin sağlandığı ve sağlanmadığı durumları karşılaştırır. Y. 4. 3. 5. Adil veya eşit davranılmadığında insanlarda oluşabilecek duyguları açıklar.
4. Ünite: Uzlaş	Y. 4. 4. 1. İnsanlar arasındaki anlaşmazlıkların nedenlerini açıklar. Y. 4. 4. 2. Uzlaş gerektiren ve gerektirmeyen durumları karşılaştırır. Y. 4. 4. 3. Anlaşmazlıkları çözmek için uzlaş yolları arar. Y. 4. 4. 4. Anlaşmazlık ve uzlaş durumlarının sonuçlarını örneklerle karşılaştırır.
5. Ünite: Kurallar	Y. 4. 5. 1. Kural kavramını sorgular. Y. 4. 5. 2. Kuralın, özgürlük ve hak arasındaki ilişkiye etkisini değerlendirir. Y. 4. 5. 3. Kurallara uymanın toplumsal ahenge ve birlikte yaşamaya olan katkısını değerlendirir. Y. 4. 5. 4. Kuralların uygulanmasına katkı sağlar.
6. Ünite: Birlikte Yaşama	Y. 4. 6. 2. Birlikte yaşayabilmek için düzenleyici bir kuruma ihtiyaç olduğunu kavrar. Y. 4. 6. 3. Devletin yurttaşlarına karşı sorumluluklarını açıklar.

Tablo 2 incelendiğinde 2018 İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programında yer alan 29 kazanımdan 22 tanesinin hukuk bilimi ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Buna göre ilköğretim düzeyinde verilen hukuka ilişkin bu

temel bilgi ve beceriler ilerleyen öğrenim yılları için öğrencilerde önemli bir temel oluşturmaktadır.

2. 3. 2017 VE 2018 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE HUKUK

2017 ve 2018 yılları Sosyal Bilgiler Öğretim Programına ilişkin karşılaştırma Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanı Kazanım Sayısı Karşılaştırması

	4. Sınıf		5. Sınıf		6. Sınıf		7. Sınıf	
Öğrenme Alanı	2017 Programı	2018 Güncellenen Program	2017 Programı	2018 Güncellenen Program	2017 Programı	2018 Güncellenen Program	2017 Programı	2018 Güncellenen Program
Birey ve Toplum	5	5	4	4	5	5	4	4
Kültür ve Miras	4	4	5	5	6	5	5	5
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6	6	5	5	4	4	4	4
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	5	5	5	4	4	4	4
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	5	6	6	6	6	6	6
Etkin Vatandaşlık	4	4	4	4	6	6	5	4
Küresel Bağlantılar	4	4	5	4	4	4	4	4
Toplam	33	33	34	33	35	34	32	31

Tablo 3’e göre 2018 program güncellemesi sonrasında 2017 programına göre kazanım sayıları azaltılmıştır. Buna göre 2017 Sosyal bilgiler Öğretim Programında tüm sınıf düzeylerinde 135 olan kazanım sayısı 131’e düşmüştür (Uygun, 2018). 2018 sosyal bilgiler öğretim programında 4-7 sınıf düzeylerinde; 4. sınıf düzeyinde 33 kazanım, 5. sınıf düzeyinde 33 kazanım, 6. sınıf düzeyinde 35 kazanım, 7. sınıf düzeyinde 31 kazanım yer almıştır. Öğrenme alanlarına göre ise Birey ve Toplum öğrenme alanında 18, Kültür ve Miras öğrenme alanında 19, İnsanlar Yerler ve Çevreler öğrenme alanında 19, Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında 18, Üretim Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında 23, Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında 18, Küresel Bağlantılar öğrenme alanında 16 kazanım yer almıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programının temelini oluşturan bilgi, beceri ve değer yönünden de 2017 programında değişimler yaşanmıştır (Uygun, 2018). 2017 ve 2018 Programlarının beceri boyutuna ilişkin karşılaştırma Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4. 2017 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Beceriler Açısından Karşılaştırılması

2017 Programında Yer Alan Beceriler	2018 Programında Yer Alan Beceriler
☐ Araştırma	☐ Araştırma
☐ Çevre okuryazarlığı	☐ Çevre okuryazarlığı
☐ Değişim ve sürekliliği algılama	☐ Değişim ve sürekliliği algılama
☐ Dijital okuryazarlık	☐ Dijital okuryazarlık
☐ Eleştirel düşünme	☐ Eleştirel düşünme
☐ Empati	☐ Empati
☐ Finansal okuryazarlık	☐ Finansal okuryazarlık
☐ Girişimcilik	☐ Girişimcilik
☐ Gözlem	☐ Gözlem
☐ Harita okuryazarlığı	☐ Harita okuryazarlığı
☐ İletişim	☐ İletişim
☐ İş birliği	☐ İş birliği
☐ Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	☐ Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme
☐ Kanıt kullanma	☐ Kanıt kullanma
☐ Karar verme	☐ Karar verme
☐ Konum analizi	☐ Konum analizi
☐ Medya okuryazarlığı	☐ Medya okuryazarlığı
☐ Mekânı algılama	☐ Mekânı algılama
☐ Öz denetim	☐ Öz denetim
☐ Politik okuryazarlık	☐ Politik okuryazarlık
☐ Problem çözme	☐ Problem çözme
☐ Sosyal katılım	☐ Sosyal katılım
☐ Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama	☐ Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
☐ Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma	☐ Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
☐ Yenilikçi düşünme	☐ Yenilikçi düşünme
☐ Zaman ve kronolojiyi algılama	☐ Zaman ve kronolojiyi algılama
	☐ Hukuk okuryazarlığı
Toplam Beceri Sayısı: 26	Toplam Beceri Sayısı: 27

Tablo 4’te görüldüğü gibi 2018 programında 2017 programına göre beceri sayısında artış yaşanmıştır. 26 olan kazandırılacak beceri sayısı 1 beceri daha eklenerek 27 beceriye çıkmıştır. 2018’de güncellenen sosyal bilgiler öğretim programına hukuk okuryazarlığı becerisinin eklenmesi son dönemde hukuk bilincinin artırılmasına verilen önemi açıkça göstermektedir.

2017 ve 2018 programlarının diğer boyutu olan değerler eğitimi açısından karşılaştırma Tablo 5’de yer almaktadır

Tablo 5. 2017 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Değerler Bakımından Karşılaştırılması

2017 Programında Yer Alan Değerler	2018 Programında Yer Alan değerler
1. Adalet	1. Adalet
2. Aile birliğine önem verme	2. Aile birliğine önem verme
3. Bağımsızlık	3. Bağımsızlık
4. Barış	4. Barış
5. Bilimsellik	5. Bilimsellik
6. Çalışkanlık	6. Çalışkanlık
7. Dayanışma	7. Dayanışma
8. Duyarlılık	8. Duyarlılık
9. Dürüstlük	9. Dürüstlük
10. Estetik	10. Estetik
11. Eşitlik	11. Eşitlik
12. Özgürlük	12. Özgürlük
13. Saygı	13. Saygı
14. Sevgi	14. Sevgi
15. Sorumluluk	15. Sorumluluk
16. Tasarruf	16. Tasarruf
17. Vatanseverlik	17. Vatanseverlik
18. Yardımseverlik	18. Yardımseverlik
Toplam Beceri Sayısı: 18	Toplam Beceri Sayısı: 18

2017 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programında verilmesi gereken değerler açısından bir değişim olmamıştır.

2017 Sosyal Bilgiler Programı ve 2018 Güncellenen Sosyal Bilgiler Program Genel Amaçları içerisinde hukuk ilişkili amaçlar aşağıda yer almaktadır.

Amaç 1: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.

Amaç 2: Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.

Amaç 3: Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.

Amaç 13: Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır. 2017 programında bu amaç “Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,” olarak tekrar düzenlenmiştir.

Amaç 14: Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.

Amaç 15: İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler. (MEB, 2018)

Buna göre; 2017 ve 2018 programındaki 18 amaçtan 6 amaç hukuk ile ilgilidir.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim programında Hukuk ve Adalet dersi kazanımları ile örtüşen kazanımlar ve hukuka ilişkin kavramlar açısından incelenerek tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 6. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 4. Sınıf Kazanımları İçinde Hukuk ile İlgili Kazanımlar

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
4. Sınıf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB. 4. 5. 3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.
		SB. 4. 6. 1. Çocuk olarak haklarının farkına varır.
	Etkin Vatandaşlık	SB. 4. 6. 2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.

Yukarıda verilen tablo 6 incelendiğinde 4. sınıf düzeyinde Üretim, Dağıtım ve tüketim öğrenme alanında 1, Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında 2 olmak üzere toplamda 3 kazanımın hukuk ile ilişkilendirilebildiği görülmektedir.

Tablo 7. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 5. Sınıf Kazanımları İçinde Hukuk ile İlgili Kazanımlar

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
5. Sınıf	Birey ve Toplum	SB. 5. 1. 3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.
		SB. 5. 1. 4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB. 5. 5. 6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.
	Etkin Vatandaşlık	SB. 5. 6. 1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.
		SB. 5. 6. 2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.
		SB. 5. 6. 3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.

Yukarıdaki tablo 7 incelendiğinde 5. sınıf düzeyinde Birey ve Toplum öğrenme alanında 2, Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında 1, Etkin Vatandaşlık

öğrenme alanında 3 olmak üzere toplamda 6 kazanımın hukuk ile ilişkilendirilebildiği görülmektedir.

Tablo 8. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 6. Sınıf Kazanımları İçinde Hukuk ile İlgili Kazanımlar

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
6. Sınıf	Birey ve Toplum	SB. 6. 1. 3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.
		SB. 6. 1. 4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.
		SB. 6. 1. 5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
	Bilim Teknoloji ve Toplum	SB. 6. 4. 4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB. 6. 5. 4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
	Etkin Vatandaşlık	SB. 6. 6. 1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.
		SB. 6. 6. 2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.
		SB. 6. 6. 4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.
		SB. 6. 6. 5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.
		SB. 6. 6. 6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.

Yukarıdaki tablo 8 incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde Birey ve Toplum öğrenme alanında 3, Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında 1, Üretim Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında 1, Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında 5 kazanım olmak üzere toplamda 10 kazanımın hukuk ile ilişkilendirilebildiği görülmektedir.

Tablo 9. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 7. Sınıf Kazanımları İçinde Hukuk ile İlgili Kazanımlar

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
7. Sınıf	Birey ve Toplum	SB. 7. 1. 4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.
		SB. 7. 6. 1. Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.
	Etkin Vatandaşlık	SB. 7. 6. 2. Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.
		SB. 7. 6. 3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.
		SB. 7. 6. 4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.

Tablo 9’da 7. sınıf Birey ve Toplum öğrenme alanında 1, Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında 4 olmak üzere toplamda 5 kazanımın hukuk ile ilişkilendirilebildiği görülmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan 131 kazanımdan 24 tanesi hukuk ve adalet dersiyle örtüşen kazanımlardır.

2. 4. HUKUK VE ADALET DERSİNİN HEDEFLERİ VE AMAÇLARI

Eğitim sisteminde hukuk eğitimi denilince akla ilk olarak yükseköğretim seviyesinde eğitim verilen hukuk fakülteleri gelmektedir. En yaygın hukuk eğitimi yüksek öğrenim kurumlarda yapılmaktadır. Bunun yanında lisans ve ön lisans düzeyindeki programlarda da çeşitli dersler içerisinde genel hukuk bilgisi veya bölüme özgü hukuksal bilgiler verilmektedir. Ancak ülkemizde bilimsel bakış açısıyla detaylı bir hukuk eğitimi söz konusu eğitim kurumlarında verilirken, temel eğitim düzeyinde de farklı derslerin öğretim programında hukuk ile ilgili kavram, kazanım, beceri ve değerler yer almaktadır. Temel eğitimde yani ilkokul ve ortaokullarda hukuk ile ilgili bilgiler, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, insan hakları, vatandaşlık ve demokrasi ve hukuk ve adalet dersleri kapsamında verilmektedir (Alkalayış, 2019).

Hukuk ve Adalet dersi hukuk kültürünün oluşması için ders programına kazandırılmıştır. “Hukuk ve Adalet dersinde öğrencilerde sorunları ele alma, hukuk bilinci kazanma, haklarını bilme ve haklara eşlik eden sorumlulukları tanıma, haklarını arama konusunda cesaret gösterme, hak arama yolları ile ne zaman ve nasıl harekete geçilmesi gerektiğini öğrenme, hakların hukukla güvence altına alındığını bilme, adalet sistemi ve uygulayıcılarını tanıma ile uzlaşma kültürünü oluşturma konularında duyarlılık geliştirilmesi beklenmektedir. Bununla beraber günlük yaşamda makul olma, diğer bireylerin haklarına saygı gösterme, adil olma, adalete güvenme ve hukukun üstünlüğünü kabul etme gibi olumlu tutumların da geliştirilmesi hedeflenmektedir” (MEB, 2017).

Öğrencilerin ders kapsamında öğrendiği bilgileri toplumsal yaşamla irtibatını davranışlarına yansıtarak içselleştirilmesi beklenmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı arasında imzalanan protokol neticesinde hukuk bilinci geliştirme komisyonu oluşturulmuştur. Komisyonun çalışmaları neticesinde Hukuk ve Adalet dersi öğretim programının kazanımlar ortaya konulmuştur. Bu kazanımlar ile hukuk ve adalet bilincinin geliştirilmesi sağlanarak, öğrencilerin daha mutlu bireyler olarak toplumun bir üyesi olması hedeflenmiştir. Bu dersin bir diğer hedefi ise “evrenin ruhu olan adalet duygusu” ile herkes için gereken hukuk bilincinin genç yaşta aşılmasıdır. Eğitimde temel bilgi ve becerilerin edindirilmesi temel kabul edilmekle beraber bireyin toplumsal gereksinim hissettiği insani ve kültürel değerlerle kişiliğinin oturması da dikkat edilecek bir diğer faktördür.

Hukuk ve Adalet dersinin temel amacı temel eğitim kademesindeki öğrencilerde hukuk ve adalet bilincini oluşturmaya çalışmaktır. Bu amaçla öncelikle hukuk ve adalet dersi ile ilgili yeterlilikler, bu yeterliliklere dayalı olarak da kazanımlar belirlenmiştir.

Bu ders kapsamında öğrencilerde geliştirilmesi beklenen yeterlilikler şunlardır (Sağırlı, 2007).

- Adaletli olmayı önemseme
- Hukukun temel kavramlarını anlama
- Bir durumun hukuki bir sorun içerip içermediğini anlama
- Hak aramanın doğal olduğunu kabul etme
- Hakkın hukuki yollarla aranacağını kabul etme
- Hak arama sürecinin hukuki yollarını bilme
- Hukuki haklarını kullanmak için kimlerden ya da nerelerden yardım alacağını bilme
- Anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülebileceğini kavrama
- Toplumsal yaşamı düzenleyen kurallar ve bu kurallar arasında hukukun yerini kavrama
- Hukuki sorunların çözümünde görevli kurum ve kuruluşları tanıma
- Yargılama sisteminin işlevini bilme

Bu yeterliliklere sahip olan bireylerin, davranışlarının olası sonuçlarını göz önünde bulundurarak davranışlarının sorumluluğunu üstlenmeleri beklenmektedir.

2. 5. 2013 VE 2017 HUKUK VE ADALET DERSİ ÖĞRETİM POGRAMLARI

Tablo 10. 2013 Hukuk ve Adalet Dersi Ünite, Yeterlik ve Kazanımları

Ünite	Yeterlik	Kazanım
Toplumsal Düzen ve Hukuk	1. Toplumsal yaşamı düzenleyen kurallar ve bu kurallar arasında hukukun yerini kavrama.	1. 1. Toplumsal yaşamın kurallarla düzenlendiğini bilir. 1. 2. Toplumsal kurallar içerisinde hukuk kurallarının yerini ayırt eder. 1. 3. Hukuk kurallarına uyulmadığı takdirde toplumsal düzenin bozulacağını fark eder.
Hukuk ve Adaletle İlgili Temel Kavramlar	2. Hukukun temel kavramlarını anlama.	2. 1. Hukukla ilgili temel kavramları tanımlar. 2. 2. “Hukuk” ve “Adalet” kavramları arasındaki ilişkiyi kavrar. 2. 3. Adalet ve eşitlik kavramlarını ayırt eder. 2. 4. Toplumsal düzenin sağlanmasında adaletin önemini kavrar. 2. 5. Adaletin sağlanmasında hukukun rolünü açıklar.
Adaletin Sağlanmasında Hukukun Yeri	3. Bir durumun hukuki bir sorun içerip içermediğini anlama. 4. Hak aramanın doğal olduğunu kabul etme. 5. Hakkın hukuki yollarla aranacağını kabul etme. 6. Hukuki haklarını kullanmak için kimlerden ya da nerelerden yardım alacağını bilme. 7. Hak arama sürecinin hukuki yollarını bilme.	3. 1. Sorumluluklarının bilincinde olan bir birey olarak davranmamanın hukuki sorunlar ortaya çıkarabileceğini bilir. 3. 2. Hukuki sorunların diğer toplumsal sorunlardan farkını açıklar. 3. 3. Hukuk dışı davranışların olumsuz sonuçlarını fark eder. 4. 1. Hakların korunması ve adaletin sağlanmasına birey (özne) olarak herkesin katkıda bulunması gerektiğini açıklar. 4. 2. Hakkını aramaktan kaçınmaması gerektiğini bilir. 5. 1. Hakkın hukuki yollarla korunmasını örneklandırır. 5. 2. Hakkını hukuk dışı yollarla aramaya kalkışmanın olumsuz sonuçlarını anlar. 6. 1. Hukuki bilgi ve belgelere erişme yollarını bilir. 6. 2. Hukuki bilgi ve belgelere erişme yollarını kullanır.
Anlaşmazlıkların Çözümü ve Adaletin Sağlanması İçin Çalışan Kişiler ve Kurumlar	8. Anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülebileceğini kavrama. 9. Hukuki sorunların çözümünde görevli kurum ve kuruluşları tanıma. 10. Yargılama sisteminin işlevini bilme.	7. 1. Hak arama konusunda izleyeceği hukuki süreçleri bilir. 7. 2. Hakların hukukla güvence altına alındığını fark eder. 8. 1. Anlaşmazlıkların çözümünde uzlaşma yöntemlerine başvuracağını bilir. 9. 1. Farklı kurumların farklı hukuki sorunları ele aldığını bilir. 9. 2. Hukuki sorunların çözümünde görevli kurumların işleyişini açıklar. 10. 1. Yargı sisteminde çalışan kişilerin rollerinin farklı olduğunu açıklar. 10. 2. Yargı sistemindeki kurumların işlevlerinin farklı olduğunu açıklar. 10. 3. Yargılama sisteminin adaletin sağlanmasındaki rolünü açıklar.
Adalet Duygusu ve Toplumsal Yaşam	11. Adaletli olmayı önemseme.	11. 1. Güven duygusunun adaletin temeli olduğunu açıklar. 11. 2. Adaletsizliğin bireysel ve toplumsal sonuçlarının farkına varır. 11. 3. Adalet duygusunu olumsuz etkileyen uygulamaları sorgular. 11. 4. Yaşantısında adil olmaya özen gösterir. 11. 5. Adaletin sağlanmasıyla oluşan duyguları ifade eder.

2013 Hukuk ve Adalet dersi öğretim programında 5 ünite, 11 yeterlik ve 30 kazanım bulunmaktadır

Tablo 11. 2017 Hukuk ve Adalet Dersi Ünite ve Kazanımları

Ünite	Kazanım
1. Ünite: Yaşamımızda Hukuk ve Adalet	SHA. 1. 1. Adaletli olmanın birey ve toplum yaşamına etkilerini tartışır.
	SHA. 1. 2. Adaletin daha etkili gerçekleştirilmesine yönelik özgün öneriler geliştirir.
	SHA. 1. 3. Adaletin sağlanmasında pozitif ayrımcılığın önemini örneklandırır.
	SHA. 1. 4. “Adalet”, “Eşitlik”, “Hukuk” kavramlarını ilişkilendirir.
	SHA. 1. 5. Adaletin sağlanmasında hukukun rolünü kavrar.
	SHA. 1. 6. Hukuk kurallarının toplumsal düzenin sağlanmasındaki önemini tartışır.
2. Ünite: Haklarımız ve Sorumluluklarımız	SHA. 2. 1. Hak ve sorumluluk kavramlarını ilişkilendirir.
	SHA. 2. 2. Hakların hukukla güvence altına alındığını örneklandırır.
	SHA. 2. 3. Hakların hukuki yollarla aramanın gerekliliğini kavrar.
	SHA. 2. 4. Haklarını aramak için gerekli hukuki bilgi ve belgelere erişme yollarını kullanır.
	SHA. 2. 5. Hakların aranmasında ve adaletin sağlanmasında sorumluluk üstlenir.
3. Ünite: Hukuki Sorunlarımız	SHA. 3. 1. Hukukla ilgili karşılaşılabileceği özel durumları fark eder.
	SHA. 3. 2. Sorumluluklarının bilincinde bir birey olarak hukuka aykırı durumların oluşmaması için özen gösterir.
	SHA. 3. 3. Hukuka aykırı durumların ortaya çıkma nedenlerini analiz eder.
	SHA. 3. 3. Hukuka aykırı durumların ortaya çıkma nedenlerini analiz eder.
4. Ünite: Hukuki Çözümlerimiz	SHA. 3. 4. Hukuka aykırı durumların bireysel toplumsal ve ekonomik sonuçlarını değerlendirir
	SHA. 4. 1. Hukuki uyuşmazlıkları barışçıl yollarla çözer.
	SHA. 4. 2. Hukuki uyuşmazlıkların çözümünde görevli kurum ve kuruluşları tanır.
	SHA. 4. 3. Hukuki uyuşmazlıkların çözümünde görevli kurumların işleyişini açıklar.
	SHA. 4. 4. Yargı sistemi ile ilgili meslekleri araştırır.
	SHA. 4. 5. Yargı sistemindeki kurumları işlevleri açısından karşılaştırır.
	SHA. 4. 6. Yargılanma sisteminin adaletin sağlanmasındaki rolünü değerlendirir.

2017 Hukuk ve Adalet dersi öğretim programında 4 ünite ve 21 kazanım bulunmaktadır.

2013 ve 2017 Hukuk ve Adalet dersi öğretim programını tablo 10 ve tablo 11’de ki bilgiler ışığında karşılaştırıldığında; 2013 programında 5 olan ünite, 2017 programında 4 olarak belirlenmiş yine aynı şekilde 2013’te 30 olarak belirlenen kazanım sayısı 2017 öğretim programının güncellemesiyle 21’e indirilmiştir.

2. 6. ÖĞRETİM PROGRAMI, ÜNİTE, KAZANIM BAKIMINDAN HUKUK VE ADALET DERSİNİN YAPISI

“Hukukun temel kavram ve kurumları ile hak arama yollarına dair temel bir anlayış çerçevesi sunan Hukuk ve Adalet dersi, çocuklarımızın geleceğe bilgili, duyarlı ve sorumlu bireyler olarak hazırlanmasına katkı sağlamak amacıyla Adalet Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı arasında 03/12/2012 tarihli protokol kapsamında "Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programı" hazırlanmış ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 07/06/2013 tarih ve 53 sayılı Kurul kararı ile kabul edilmiştir.”

“2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren 6 ve 7'nci; 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibariyle de 6, 7 ve 8'inci sınıflarda seçmeli ders olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersini 2018-2019 eğitim öğretim yılı 126 bin 847 öğrenci; 2019-2020 eğitim öğretim yılında ise 195 bin 762 öğrenci tercih etmiştir. İki Bakanlığın ortak çalışmasıyla 2018'de yenilenen ve öğretmenler, akademisyenler, hâkimler ve savcıların da görev alarak hazırladığı Hukuk ve Adalet dersi kitabı 4 ünite ve toplam 32 bölümden oluşmaktadır. Kitapta ele alınan konular etkin bir anlatım için görsel unsurlarla ve örnek olaylarla desteklenmiştir” (MEB, 2019).

Hukuk ve Adalet dersinin temel amaç öğrencilerde hukuk ve adalet bilincini geliştirilmesidir. Seçmeli Hukuk ve Adalet dersi kapsamında öğrencilerde öğretilmesi gereken kazanımlar şunlardır (MEB, 2017).

Tablo 12. *Hukuk ve Adalet Dersinin Ünite Kazanımları, Ders Saati ve Süre Oranı*

Ünite	Kazanım (f)	Ders Saati	Süre Oranı (%)
1. Yaşamımızda Hukuk ve Adalet	6	18	25
2. Haklarımız ve Sorumluluklarımız	5	16	22, 22
3. Hukuki Sorunlarımız	4	18	25
4. Hukuki Çözümlerimiz	6	20	27, 78
Toplam	21	72	100%

Tablo 12 incelendiğinde Hukuk ve Adalet dersinin 4 ayrı üniteden oluştuğu görülmektedir. Bu üniteler, “Yaşamımızda Hukuk ve Adalet”, “Haklarımız ve Sorumluluklarımız”, “Hukuki Sorunlarımız”, “Hukuki Çözümlerimiz” olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 12 incelendiğinde Hukuk ve Adalet dersi öğretim programında 21 kazanıma yer verildiği görülmektedir. Kazanımlar ünitelere göre; Yaşamımızda Hukuk

ve Adalet (f:6), Haklarımız ve Sorumluluklarımız ünitesinde (f:5), Hukuki Sorunlarımız (f: 4), Hukuki Çözümlerimiz (f: 6), şeklinde dağılım göstermiştir.

Tablo 13'te Hukuk ve Adalet dersi Yaşamımızda Hukuk ve Adalet ünitesi kazanımları yer almaktadır.

Tablo 13. Hukuk ve Adalet Dersi Yaşamımızda Hukuk ve Adalet Ünitesi ve Kazanımları

Ünite	Kazanım
1. Ünite: Yaşamımızda Hukuk ve Adalet	SHA. 1. 1. Adaletli olmanın birey ve toplum yaşamına etkilerini tartışır.
	SHA. 1. 2. Adaletin daha etkili gerçekleştirilmesine yönelik özgün öneriler geliştirir.
	SHA. 1. 3. Adaletin sağlanmasında pozitif ayrımcılığın önemini örneklendirir.
	SHA. 1. 4. “Adalet”, “Eşitlik”, “Hukuk” kavramlarını ilişkilendirir
	SHA. 1. 5. Adaletin sağlanmasında hukukun rolünü kavrar
	SHA. 1. 6. Hukuk kurallarının toplumsal düzenin sağlanmasındaki önemini tartışır.

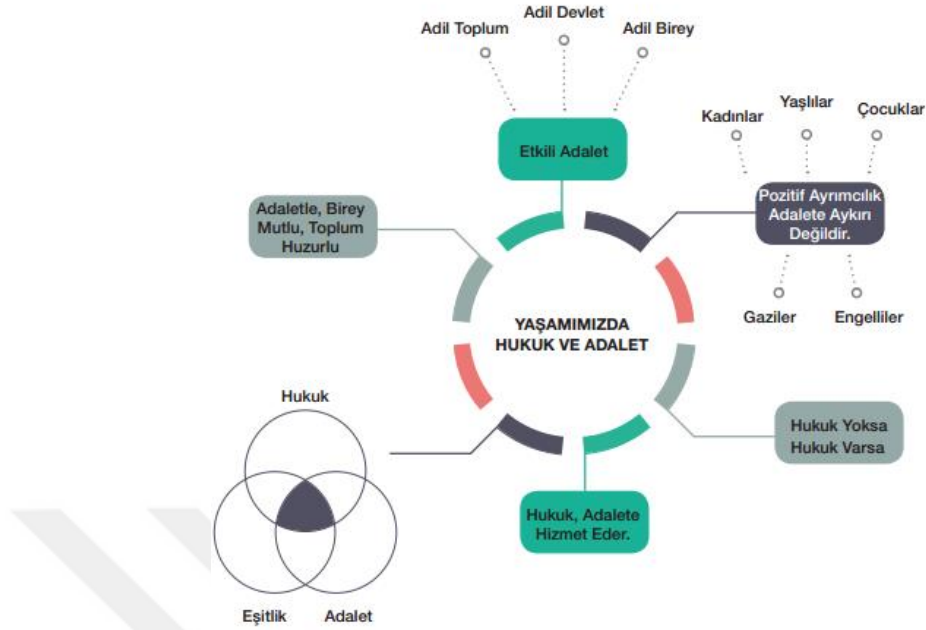
Tablo 13 incelendiğinde Hukuk ve adalet dersine ait 1. ünite kapsamında 6 kazanıma yer verildiği görülmektedir.

“Yaşamımızda Hukuk ve Adalet” ünitesi kazanımları sayesinde öğrencilerden beklenen davranışlar şunlardır;

- Adil olan ve olmayan davranışları ayırt edebilen
- Adaletle ilgili aksayan durumları tespit edebilen
- Daha adil bir dünya için öneriler sunabilen
- Pozitif ayrımcılığı açıklayabilen ve örnek verebilen
- Adalet, eşitlik ve hukuk kavramlarını tanımlayabilen
- Adalet, eşitlik ve hukuk kavramları arasındaki ilişkiyi açıklayabilen
- Adaletin sağlanmasında hukukun rolünü kavrayan
- Toplumsal düzen ve hukuk arasındaki ilişkiyi görebilen
- Günlük hayatta hukukun toplumsal düzene etkisini örneklendirebilen

Ortaokul öğrencilerine hukuk bilinci ve adalet anlayışının kazandırılması adına temel hukuki bilgi, beceri ve değerler kazandırılmaya çalışılmıştır (MEB, 2018c: 37).

Şekil 1. Yaşamımızda Hukuk ve Adalet Ünite Özeti Diyagramı

MEB, (2018c: 35)

Şekil 1’de “Yaşamamızda Hukuk ve Adalet” ünitesi sonunda öğrenilenleri ve öğrenilenler arasındaki ilişkiyi basit düzeyde göz önüne sermeyi amaçlayan ünite özet diyagramı öğrencilerin istifadesine sunulmuştur.

Tablo 14’te Hukuk ve Adalet dersinin 2’nci ünitesi “Haklarımız ve Sorumluluklarımız” ünitesi kazanımlarına yer verilmiştir.

Tablo 14. Hukuk ve Adalet Dersi Haklarımız ve Sorumluluklarımız Ünitesi ve Kazanımları

Ünite	Kazanım
2. Ünite: Haklarımız ve Sorumluluklarımız	SHA. 2. 1. Hak ve sorumluluk kavramlarını ilişkilendirir.
	SHA. 2. 2. Hakların hukukla güvence altına alındığını örneklerdir.
	SHA. 2. 3. Hakların hukuki yollarla aramanın gerekliliğini kavrar.
	SHA. 2. 4. Haklarını aramak için gerekli hukuki bilgi ve belgelere erişme yollarını kullanır.
	SHA. 2. 5. Hakların aranmasında ve adaletin sağlanmasında sorumluluk üstlenir.

Tablo 14 incelendiğinde Hukuk ve adalet dersine ait 2. ünite kapsamında 5 kazanıma yer verildiği görülmektedir.

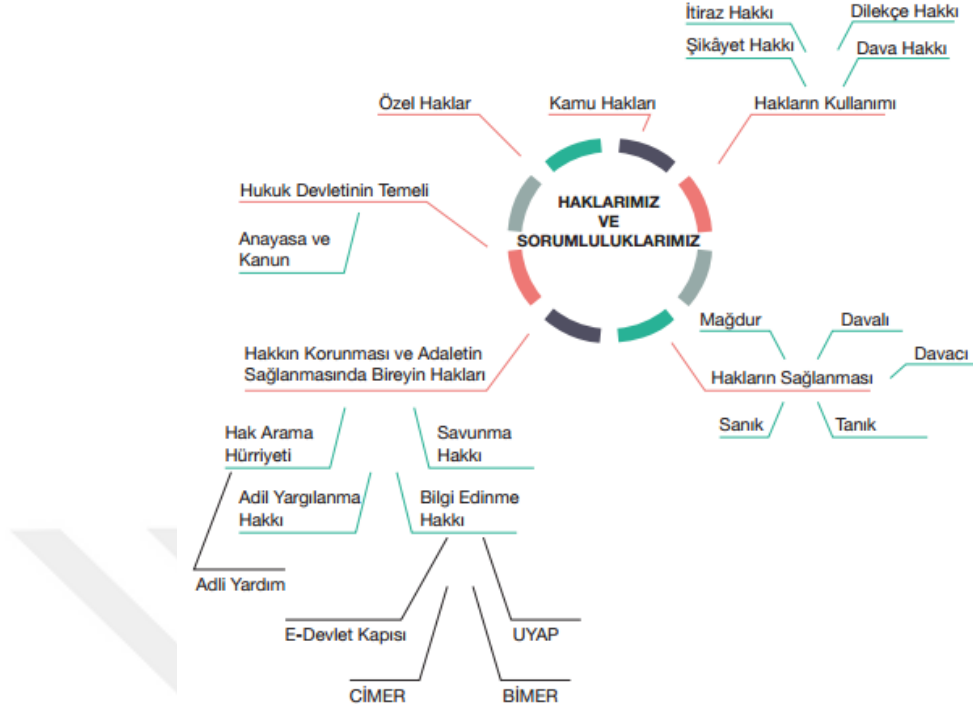
“Haklarımız ve Sorumluluklarımız” ünitesi kazanımları sayesinde öğrencilerden beklenen davranışlar şunlardır;

- Hak, sorumluluk rol ne demektir bilen.

- Her rolün çeşitli haklar, her hakkın da çeşitli sorumluluklar doğurduğunu bilen.
- Evdeki ve okuldaki sorumluluklarını yerine getiren.
- Hakların ancak hukuki yollarla korunacağını bilen.
- Hakkını aramaktan çekinmeyen.
- Temel hak ve hürriyetlerin, anayasa ile güvence altına alındığını bilen.
- Anayasa, hukuk devleti ve kanun kavramlarını açıklayabilen.
- Haksızlığa maruz kaldığında, hakkını hukuki yollarla arama hürriyetinin olduğunu bilen.
- Hak arama hürriyetini kullanırken dürüstlük ve iyi niyet ilkelerinin ne anlama geldiğini bilen.
- Her bireyin adil yargılanma hakkına sahip olduğunu bilen.
- Haklarını ararken hangi kurumlardan hukuki bilgi ve belgeleri alacağını bilen.
- E-Devlet Kapısı, UYAP ve CİMER gibi uygulamaların sunduğu hizmetleri ve nasıl kullanılacağını bilen.
- Çevresinde hak ihlali gördüğünde birey olarak üzerine düşeni yapan.
- Adaletli olmaya özen gösteren

Ortaokul öğrencilerine hukuk ve adaletle ilgili temel hukuki bilgi, beceri ve değerler kazandırılmaya çalışılmıştır (MEB, 2018c: 75).

Şekil 2. Haklarımız ve Sorumluluklarımız Ünite Özeti Diyagramı

MEB, (2018c: 73).

Şekil 2’de “Haklarımız ve Sorumluluklarımız” ünitesi sonunda öğrenilenleri ve öğrenilenler arasındaki ilişkiyi basit düzeyde göz önüne sermeyi amaçlayan ünite özet diyagramı öğrencilerin istifadesine sunulmuştur.

Tablo 15’te Hukuk ve Adalet dersi “Hukuki Sorunlarımız” ünitesi kazanımlarına yer verilmiştir.

Tablo 15. Hukuk ve Adalet Dersi Hukuki Sorunlarımız Ünitesi ve Kazanımları

Ünite	Kazanım
3. Ünite: Hukuki Sorunlarımız	SHA. 3. 1. Hukukla ilgili karşılaşılabileceği özel durumları fark eder.
	SHA. 3. 2. Sorumluluklarının bilincinde bir birey olarak hukuka aykırı durumların oluşmaması için özen gösterir.
	SHA. 3. 3. Hukuka aykırı durumların ortaya çıkma nedenlerini analiz eder.
	SHA. 3. 4. Hukuka aykırı durumların bireysel toplumsal ve ekonomik sonuçlarını değerlendirir.

Tablo 15 incelendiğinde Hukuk ve Adalet dersi 3. Ünite kapsamında 4 kazanıma yer verildiği görülmektedir.

“Hukuki Sorunlarımız” ünitesi kazanımları sayesinde öğrencilerden beklenen davranışlar şunlardır;

- Şiddet türlerini bilen aralarındaki farkları açıklayabilen.

- Şiddete karşı korunma yollarını bilen.
- İstismar ve ihmal arasındaki farkı açıklayabilen.
- Suça sürüklenen ve mağdur çocuklar çocukların korunma yollarını bilen.
- Çocukların çalıştırılabileceği işleri ve sigortasız çalıştırılmayacağını bilen.
- Kadın ve erkeğin haklardan eşit şekilde yararlanması gerektiğini bilen.
- Erken yaşta ve zorla evliliğin hukuka aykırı olduğunu bilen.
- Sorumluluklarının bilincinde bir birey olarak hukuka aykırılıkların oluşmaması için özeni gösteren.
- Hukuki sorunlarla karşılaştığı zaman, hukuki yollara başvurmasını gerektiğini bilen.
- İmza atmanın hukuki bağlayıcılığı olduğunu bilen.
- Gerçek ve sanal ortamda kişisel verilerini koruyan, başkalarının kişisel verilerini paylaşmamaya dikkat eden.
- Hakaret etmenin bir suç olduğunu ve cezası olduğunu bilerek buna uygun davranan.
- Arkadaşlarını alaya alma, oyuna almama, onlara vurma ve itme gibi davranışlardan kaçınan.
- Suçluların yakalanmasında ve cezalandırılmasında delillerin önemini bilen.
- Cezaların şahsiliği ve masum sayılma ilkelerini açıklayan.

Ortaokul öğrencilerine hukuk ve adaletle ilgili temel hukuki bilgi, beceri ve değerler kazandırılmaya çalışılmıştır (MEB, 2018c: 113).

Şekil 3. Hukuki Sorunlarımız Ünite Özeti Diyagramı

MEB, (2018c: 110)

Şekil 3’te “Hukuki Sorunlarımız” ünitesi sonunda öğrenilenleri ve öğrenilenler arasındaki ilişkiyi basit düzeyde göz önüne sermeyi amaçlayan ünite özet diyagramı öğrencilerin istifadesine sunulmuştur.

Tablo 16’da Hukuk ve Adalet dersi “Hukuki Çözümlerimiz” ünitesi kazanımlarına yer verilmiştir.

Tablo 16. Hukuk ve Adalet Dersi Hukuki Çözümlerimiz Ünitesi ve Kazanımları

Ünite	Kazanım
4. Ünite: Hukuki Çözümlerimiz	SHA. 4. 1. Hukuki uyuşmazlıkları barışçıl yollarla çözer.
	SHA. 4. 2. Hukuki uyuşmazlıkların çözümünde görevli kurum ve kuruluşları tanır.
	SHA. 4. 4. Yargı sistemi ile ilgili meslekleri araştırır.
	SHA. 4. 5. Yargı sistemindeki kurumları işlevleri açısından karşılaştırır.
	SHA. 4. 6. Yargılanma sisteminin adaletin sağlanmasındaki rolünü değerlendirir.

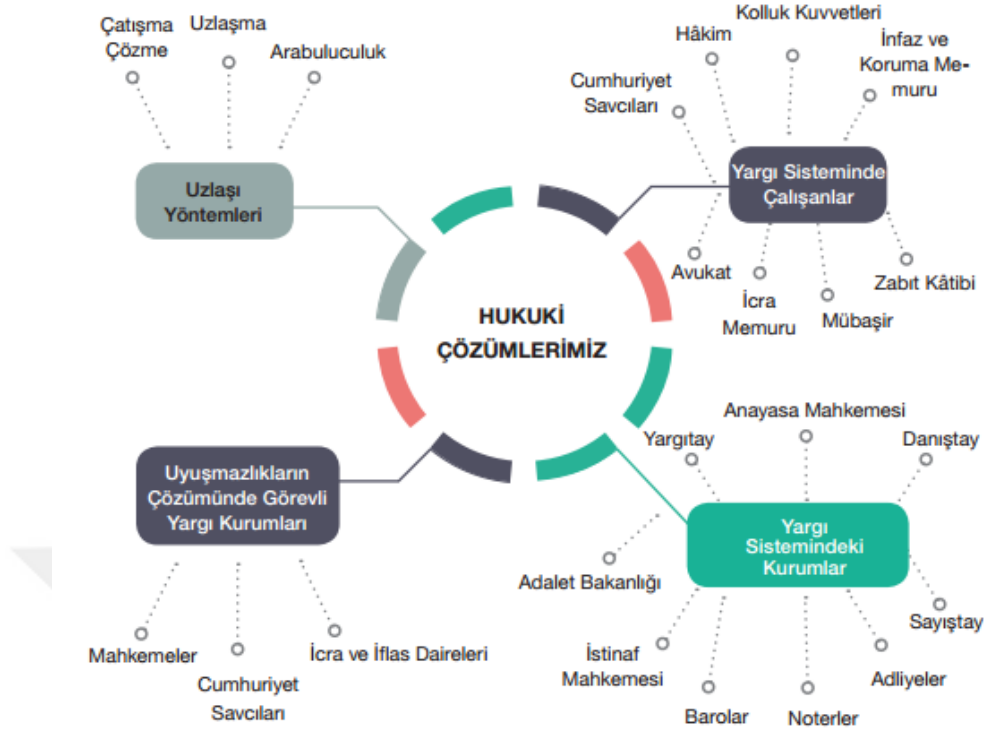
Tablo 16 incelendiğinde Hukuk ve Adalet dersi 4. Ünite kapsamında 6 kazanıma yer verildiği görülmektedir. Söz konusu kazanımlarda bireylerin anlaşmazlık, hukuki sorun karşısında bireylerin nasıl davranacağı, hangi kurumlara başvuracağını öğrenmesi ve yargı kurumlarını tanıması beklenmektedir.

“Hukuki Çözümlerimiz” ünitesi kazanımları sayesinde öğrencilerden beklenen davranışlar şunlardır;

- Uyuşmazlıkların çözümünde makul davranmanın gerekliliğini bilen ve uzlaşma yöntemlerine başvuran
- Bir anlaşmazlık durumunda çatışma çözme yöntemlerini kullanabilen.
- Hukuki uyuşmazlıkların çözümünde görevli kurum ve kuruluşları bilen ve işleyişini açıklayabilen
- Yargı sistemiyle ilgili mesleklere örnekler verebilen.
- Yargı sistemiyle ilgili mesleklerde çalışanları bilen ve görevlerini kısaca açıklayabilen.
- Yargı sistemindeki kurumları işlevleri açısından kıyaslayabilen.
- Yargılama sisteminin adaletin sağlanmasındaki rolünü değerlendiren.
- Yargılama sisteminin bireylerin haklarını koruduğunu açıklayan.
- Adalete ve yargıya güvenen.
- Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının önemini bilen.

Ortaokul öğrencilerine hukuk ve adaletle ilgili temel hukuki bilgi, beceri ve değerler kazandırılmaya çalışılmıştır (MEB, 2018c: 157).

Şekil 4. Hukuki Çözümlerimiz Ünite Özet Diyagramı

MEB, (2018c: 154).

Şekil 4’te “Hukuki Çözümlerimiz” ünitesi sonunda öğrenilenleri ve öğrenilenler arasındaki ilişkiyi basit düzeyde göz önüne sermeyi amaçlayan ünite özet diyagramı öğrencilerin istifadesine sunulmuştur.

Hukuk ve Adalet dersi öğretim programı incelendiğinde programda 4 ayrı ünite, 21 farklı kazanımın olduğu görülmektedir. Söz konusu bu kazanımların haftada 2 ders saati olmak üzere eğitim öğretim yılı boyunca toplam 72 ders saatinde işlenmesi öngörülmüştür.

2. 7. HUKUK VE ADALET DERSİ KAPSAMINDA YER ALAN KAVRAMLAR

Hukuk ve Adalet dersi öğretim programının uygulanması için MEB tarafından hazırlanan ders kitabında üniteler konu başlıklarına ayrılarak açıklanmıştır. Konu başlıkları içerisinde kavramlar, ilgili konu ile ilgili açıklamalar, karikatürler, yönlendirici düşündürücü sorular, görseller, etkinlikler, örnek olay metinleri yer almaktadır. Ayrıca her ünite sonunda “Kendimi Değerlendiriyorum” başlığı altında ünite genelini kapsayan farklı soru türlerinin olduğu, ölçme değerlendirme etkinlikleri ve öz değerlendirme formları yer almaktadır. Kitap sonunda hukukla ilgili kavramların ağırlıkta olduğu bir sözlük bulunmaktadır

Ünitelere göre öğrencilerin öğrenmesi gereken kavramlar tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17. Hukuk ve Adalet Dersi Ünitelere Göre Öğrencilerin Öğrenmesi Gereken Kavramlar

Ünite	Kavramlar
Yaşamımızda Hukuk ve Adalet	Doğruluk, Yasa, Güven, Tarafsızlık, Adil, Hak, Dürüstlük, Duyarlılık, Saygı, Adalet, Eşitlik, Barış, Adil, Sorumluluk, Hukuk, Pozitif Ayrımcılık
Haklarımız ve Sorumluluklarımız	Şikâyet, Mağdur, Dava Hakkı, Davacı, UYAP, Hukuki Belge, Sorumluluk, Sanık, Hak, Tanık (Şahit), Tüzük, E Devlet, Dilekçe Hakkı, Anayasa, Davalı, Adil Yargılama, Bilgi Edinme Hakkı, İhbar, Hak Arama Hürriyeti, İtiraz Hakkı, Yönetmelik, Hukuk Devleti, Savunma Hakkı
Hukuki Sorunlarımız	Çocuk İhmali, Sorumsuz, İcra, Tazminat, Akran Zorbalığı, Şiddet, Hakaret, Mağdur, Mahkeme, Ceza, Delil, İstismar
Hukuki Çözümlerimiz	Çatışma, Çözme, Uzlaşma, Arabuluculuk, Kolluk Kuvvetleri, İnfaz ve Koruma Memuru, Zabıt Kâtibi, İcra Memuru, Hâkim, Mübaşir, Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Sayıştay, Adliyeler, İstinaf Mahkemesi, Adalet Bakanlığı, Yargıtay, Barolar, Noterler, Avukat, Cumhuriyet Savcıları, İcra ve İflas Daireleri, Mahkemeler

Tablo 17’de Hukuk ve Adalet dersi kapsamında ünitelere ait temel hukuksal kavramların öğrenciler tarafından bilinmesinde hukuk bilincinin oluşturulması için faydalı bulunmaktadır. Öğretim programında ve ders kitabının içeriğinde geçen kavramlar listesi üniteler düzeyinde ele alınarak gösterilmiştir.

2. 8. HUKUK VE ADALET DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI’NDA DEĞERLER EĞİTİMİ

Değerler eğitiminin en önemli amaçlarından biride öğrencilerin tutarlı, sağlıklı ve dengeli bir kişilik kazanmalarını sağlamaktır. Çünkü değerler bireylerin tutum ve davranışlarını şekillendirmelerinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin iyi vatandaş ve iyi bir insan olmasını sağlayacak bilgi, beceri, tutum davranış ve alışkanlıklarla donatarak sağlıklı, mutlu bir hayata hazırlamanın yanında bu şekilde hayat sürmelerini sağlamaktır. Bu anlamda değerlerin eğitim sürecinde kazandırılması ve kuşaklara aktarılması kültür devamlılığı açısından son derece önem arz etmektedir (MEB, 2017).

Değerlerin öğrencilerin benimsenmesi ve içselleştirerek davranış haline dönüştürülmesinde eğitim süreci önemlidir. Öğretim programında yer alan değerlerin öğrenciye istenilen düzeyde aktarılmasında öğretmenlerin iyi bir model olması etkilidir.

Seçmeli Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler tabloda verilmiştir (MEB, 2017).

Tablo 18. 2017 Seçmeli Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programı Değerleri

1. Adalet	12. Merhamet
2. Bağımsızlık	13. Özgürlük
3. Barış	14. Öz Güven
4. Bilimsellik	15. Sabır
5. Cesaret	16. Saygı
6. Dayanışma	17. Sevgi
7. Duyarlılık	18. Sorumluluk
8. Doğruluk	19. Tarafsızlık
9. Dürüstlük	20. Vicdanlı Olma
10. Eşitlik	21. Yardımseverlik
11. Güven	

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3. 1. HUKUK VE ADALET DERSİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Mevcut çalışmalar içerisinde Hukuk ve Adalet dersini ele alan çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Alıcı ve Van'ın (2016), ortaokulda seçmeli ders olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersinin öğrencilerde hukuk bilinci geliştirmeye etkisini araştırmışlardır. Yapmış oldukları çalışma sonucunda öğrencilerin Hukuk ve Adalet dersleri sonrasında hukuka güven ve hukuki sorumluluk algılarının düştüğü, buna karşılık hukuki yaptırım ve hukuka ilgi algılarının yükseldiği ortaya çıkmıştır.

Çengelci (2017), tarafından yapılan araştırmada, Hukuk ve Adalet öğretim programında adalet, eşitlik, sorumluluk, saygı, cesaret, güven, barış ve uzlaşma ile duyarlılık, değerlerine yer verildiği görülmüştür. Hukuk ve Adalet dersi öğretim materyalinde ise adalet, eşitlik, sorumluluk, güven, saygı, sevgi, barış özgürlük, yardımlaşma, dayanışma, ölçülü olma ile doğal çevreye duyarlılık değerlerine yer verildiği belirlenmiştir.

Alıcı'nın (2015), "Ortaokul Hukuk ve Adalet Dersinin Öğrencilerdeki Hukuk Bilincini Geliştirmeye Etkisi" isimli doktora araştırmasında, Hukuk ve Adalet dersinin öğrencilerdeki hukuk bilincinin geliştirilmesindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında, ortaokul Hukuk ve Adalet dersinin öğrencilerde hukuk bilincini geliştirmeye etkisi, öğrenci görüşlerine göre incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Hukuk ve Adalet dersleri sonrasında öğrencilerin çoğunluğunun yaşadıkları çevreye

karşı olan duyarlılıkları olumlu yönde değişmiştir. Öğrenciler yaşadıkları çevreye karşı daha duyarlı ve adaletli davranmaya başlamışlardır. Ayrıca öğrencilerin çoğunluğunun devlete karşı sorumluluklarını daha iyi öğrendiği ve bu sorumlulukları yerine getirmek için daha fazla çaba sarf ettiği tespit edilmiştir.

Sönmez ve Aycıl (2018), tarafından yapılan bir çalışmada, ortaokul 6. ve 7. sınıflara seçmeli olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersine ilişkin bu dersi alan öğrencilere yönelik otuz soruluk nicel ve üç soruluk nitel anket uygulanmıştır. Bulgulara bakıldığında Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşlerinin olumlu yönde arttığı görülmektedir. Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplarda Hukuk ve Adalet dersiyle birlikte tutumlarında ve davranışlarında farkındalık meydana geldiği görülmüştür. Öğrencilerin hukuksal olayları ve haklarının neler olduğunu açıklama, hukuksal olaylarda nerelere başvurulacağını bilme gibi birçok durumda yüksek seviyede farklılık meydana gelmiştir. Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşleri, dersin üniteleri kapsamında değerlendirildiğinde her bir ünitenin kazanım düzeyi anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Genel anlamda Hukuk ve Adalet dersi için kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı düzeyde farklar olduğu sonucuna varılmıştır. Bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre Hukuk ve Adalet dersine ilişkin tutum düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Hukuk ve Adalet dersini alan öğrencilerin derse ilişkin görüşlerinde, yaşadıkları yer itibarıyla anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır. Araştırmada Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşlerinin annenin eğitim düzeyi doğrultusunda farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Annenin eğitim düzeyi ile öğrencinin Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu görülmüştür. Aynı şekilde Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşleri ile babanın eğitim düzeyi arasında da anlamlı düzeyde farklar meydana gelmiştir. Baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencinin Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşlerinde de olumlu yönde farklılıklar meydana gelmiştir. Araştırmada Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşleri ile öğrencinin ailesinin aylık geliri arasında da anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Öğrencinin ailesinin aylık gelir miktarı arttıkça Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşlerindeki farklılaşma seviyesinin de yükseldiği ortaya çıkmıştır. Öğrencinin Hukuk ve Adalet dersine ilişkin tutum ve davranışları, aylık gelir miktarı azaldıkça düşmüş, aylık gelir miktarı arttıkça yükselmiştir.

İrşi (2017), tarafından yapılan yüksek lisans çalışması, Hukuk ve Adalet dersini veren öğretmenlerin bu dersle ilgili görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Ulaşılan

bulgularından araştırmaya katılan öğretmenlerin kazanımlara yönelik tutum düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler, kazanımların programın temel yeterliliklerine, toplumun ve öğrencinin ihtiyaçlarına uygun, öğrenciyi hayata hazırlayacak nitelikte ve öğrencilerde hukuk ve adalet bilincinin yerleşmesini sağlayacak özellikte olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular, araştırmaya katılan öğretmenlerin içeriğe yönelik tutum düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca içerikteki bilgilerin öğrencilerin günlük hayatta kullanabileceği, önemli, güncel ve aynı zamanda hukuk biliminin temel kavramlarına yönelik farkındalık yaratacak nitelikte olduğu şeklinde sonuçlara ulaşılmıştır. Değerler eğitimi açısından bakıldığında ise Hukuk ve Adalet dersi içeriğinin adalet (adil olma) değerinin kazandıracak nitelikte olduğu belirlenmiştir. İçeriğin 7. sınıf düzeyine uygun olmakla birlikte 6. sınıf düzeyine uygun olmadığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Katılımcılar, programın farklı yöntemleri uygulamaya imkân verme, öğrenciyi aktif kılma ve konu sonu etkinliklerinin etkililiği açılarından ise programı yeterli bulmamışlardır. Programın uygulanmasına yönelik açıklamalar bölümünde yer alan yöntemlerin, yargı kurumlarına ziyaretlerin gerçekleştirilmesi etkinliklerinin de yeterli düzeyde uygulanmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler, dersin öğrencilere katkısı açısından ise, öğrencilerde hukuk ve adalet bilincinin oluştuğunu gözlemlediklerini, dersi alan öğrencilerin kurallara uyma davranışında artış gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı öğretmenler, mevcut ders kitabının geliştirilmesine yönelik olarak çeşitli yönlerden öneriler ortaya koymuşlardır. Buna göre öncelikle ders kitabında yer alan ders içi, ünite ve konu sonu etkinlikleri, öğrenciyi aktif kılacak şekilde hazırlanmalıdır. İçerik, görsellerle desteklenmeli, gündelik hayatla ilişkili, güncel bilgilere daha fazla yer vermelidir. Öğrencilerin yaş seviyesi, hazır bulunurlukları göz önünde bulundurulmalıdır. Katılımcı öğretmenlere göre Hukuk ve Adalet dersi, öğrencilere en çok bilinç ve farkındalık kazandırmıştır. Öğrenciler programın temel yeterliliklerinden de olan hukuk ve adalet bilincini, hak ve sorumluluk bilincini bu ders kapsamında elde etmeye başlamışlardır. Bunun yanında, öğrencilerde kurallara uyma davranışında ve etkin vatandaşlık becerilerinde olumlu gelişmeler gözlenmiştir.. Bunun yanında ders kitabının okullara ulaşmasında da sorunlar tespit edilmiştir. Ders materyali değerlendirirken öne çıkan bir görüş olan ders kitabının güncel olması, görsellerle desteklenmesi gereği aynı şekilde bir sorun olarak dile getirilmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine ilişkin elde edilen bulgulara göre işbirliği eksikliğinden dolayı yargı

kurumlarına ziyaret etkinliklerinde aksamalar olmakta; dersin seçiminde, seçmeli olması cihetiyle tercih sıkıntıları yaşanmaktadır.

Alkalayış (2019), tarafından “Ortaokul Seçmeli Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programı ve Uygulamasının Öğrenci ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans çalışmasında elde edilen bulguların sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin Hukuk ve Adalet dersinin uygulanmasına yönelik tutumlarının ve görüşlerinin olumlu olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerin hukuk ve adalet dersinin amaçlarını benimsemeye istekli oldukları dersin içeriği ve işlenişiyile ilgili sorun yaşamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak öğrenciler, ders kapsamında yargı kurumlarının ziyareti ve gezilerine yer vermenin gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Cinsiyet açısından bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre bu dersin uygulaması konusunda, birçok boyutta daha olumlu düşüncelere sahip oldukları anlaşılmıştır. Öğrencilerin kendi istekleriyle dersi seçmeleri halinde derse bakış açısının ve görüşlerinin daha olumlu sonucuna ulaşılmıştır. Dersin ders kitabı üzerinden işlenmesi öğrencilerin dersle alakalı görüşlerinin olumlu olmasında etkili olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinin de büyük ölçüde öğrencilerin görüşleriyle örtüştüğü tespit edilmiştir. Öğretmenler, bu ders için belirlenen 2 saatlik sürenin yeterli olacağını belirtmişlerdir. Ancak dersin, hangi sınıf seviyelerinde verilmesinin daha uygun olduğu konusunda bir mutabakata varılamamıştır. Yine öğretmenler öğrencilerin bu dersle ilgili istenilen amaçlara gerek bilgi gerekse beceri ve değer düzeyinde fark edilecek ve gözlenecek düzeyde ulaştıklarını ifade etmişlerdir.

3. 2. KELİME İLİŞKİLENDİRME TESTİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Yılmaz (2019), “5. Sınıf Öğrencilerin Türkiye’nin Bölgelerine Yönelik Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Yoluyla İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Niğde İli Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı altı ortaokulda öğrenim gören 5. sınıf 454 (215 kız, 229 erkek) öğrenci üzerinde ülkemizin yedi coğrafi bölgesi (Marmara Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Ege Bölgesi, Karadeniz Bölgesi Akdeniz Bölgesi,, Doğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi) anahtar kavramlarına yönelik bilişsel yapılarını kelime ilişkilendirme testi (KİT) yoluyla incelemiştir. Öğrencilere uygulanan test verilerinden hazırlanan frekans tablolarına göre kavram ağları çizmiş veriler yorumlanmıştır. Yedi coğrafi bölge anahtar kavramı içerisinde İç Anadolu Bölgesi

anahtar kavramı en çok cevap kavramıyla ilişkilendirildiği görülmüştür. Yedi coğrafi bölge anahtar kavramları birleştiren bir cevap kavrama da ulaşamamıştır. Öğrencilerin Türkiye'nin Bölgelerine yönelik bilgi düzeylerinin giriş ve geliştirme olduğu tespit edilmiştir. KİT'lerin bilişsel yapının ortaya çıkarılmasında etkili bir teknik olduğu ve sosyal bilgiler alanında da kullanımının yaygınlaştırılması önerilmiştir.

Gençoğlu (2019) “6. Sınıf Öğrencilerin Doğal Afetlere Yönelik Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Yoluyla İncelenmesi” başlıklı tez çalışmasıyla 6. sınıf öğrencilerinin doğal afetlere yönelik bilişsel yapılarını ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışma grubu olarak, Kayseri ili İncesu ilçesinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı dört ortaokulda öğrenim gören 300 6. sınıf öğrencisi (140 erkek-160 kız) belirlemiştir. Doğal afetlerden sekiz tane anahtar kavram (deprem, erozyon, sel, kuraklık, heyelan, erozyon, çığ, orman yangını, tsunami) seçilmiştir. Çalışma sonuçlarına bakıldığında belirlenen doğal afetler anahtar kavramlarına ölüm cevap kavramı ortak cevap kavramı olmuştur. Deprem anahtar kavramını Van ve Kızılay cevap kavramları ilişkilendirmişlerdir. Bu veri öğrencilerin güncel olayları takip ettiğini göstermektedir. Öğrencilere yapılan bu çalışmada erozyon anahtar kavramını toprak kayması ile ilişkilendirdiği görülmüştür. Bu da erozyon kavramına yönelik kavram yanlışlığı yaşandığını göstermektedir. Kelime ilişkilendirme testinin bilişsel yapıyı ortaya koymada ve kavram yanlışlıklarını tespit etmede etkili bir teknik olduğu belirtilmiş ve yapılacak olan çalışmaların sayısının arttırılması önerilmiştir.

Karaca (2018), “Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Çeşitli Meslek Grupları Hakkındaki Algılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Aracılığıyla İncelenmesi ve Öğrencilerin Gelecekte Meslek Seçiminde Rol Oynayan Faktörlerin Belirlenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında Sosyal Bilgiler ders kitaplarında geçen mesleklerin yanında başka bazı meslekler hakkında öğrencilerin algılarını ve meslek seçiminde hangi faktörlerin etkili olduğunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma, nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı betimsel bir araştırma olup tarama modeline dayalıdır. Çalışma grubu merkez ve köy okulları olmak üzere 8 ortaokulda öğrenim gören yedinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında öğrencilerin verilen meslekler hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Araştırma yapılan öğrencilerin 45 tane farklı meslek türünü seçmek istediği ve farklı nedenlerden dolayı bu meslekleri tercih etmek istedikleri görülmüştür. Öğrencilerin bu denli farklı meslekleri seçme düşüncesinde aynı zamanda görsel ve

yazılı medyanın, dizilerinin ve toplumun zihninde derin etkiler bırakan olayların etkili olduğu izlenimine rastlanılmıştır.

Eren (2012), “İlköğretim Öğrencilerinin Bilişim Teknoloji Algılarının Kelime İlişkilendirme Testi Kullanılarak İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında ortaokul öğrencilerinin bilişim teknolojilerine ilişkin algılarını ve bilişsel yapılarındaki kavramlar arası bağları ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Verilerin toplanmasında KİT kullanılmıştır. Araştırmaya Konya ili Beyşehir ilçesindeki bir ilköğretim okulunda öğrenim gören 244 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Altı kavramdan oluşan bir kelime ilişkilendirme testi uygulanmış ve elde edilen verilerin analizi sonucunda frekans tablosu oluşturulmuştur. Frekans tablosundan yola çıkarak öğrencilerin bilişsel yapılarını ortaya koymak için kavram ağları çizilmiştir. Çalışmanın sonucunda öğrenciler en çok internet, bilgisayar ve iletişim anahtar kavramlarını; en az ise bilişim teknolojileri ve bilgisayar destekli öğretim anahtar kavramlarını cevap kavramlarla ilişkilendirmişlerdir. Bu da öğrencilerin bilişsel yapılarında beş anahtar kavramdan üçü olan internet, bilgisayar ve iletişim kavramlarının merkezi oluşturduğunu diğer 2 anahtar kavram olan bilişim teknolojileri ve bilgisayar destekli öğretim kavramlarının ise öğrenciler tarafından yüzeysel olarak bilindiği ortaya çıkarılmıştır. Öğrenciler anahtar kavramlara en çok bilgisayar, oyun, telefon, Facebook ve internet cevaplarını vermişlerdir. Verilen bu cevaplardan hareketle öğrencilerin bilişim teknolojilerini daha çok günlük yaşamlarındaki vakit geçirme ve eğlence araçları olarak gördüklerini ve bilişim teknolojilerini eğitim amaçlı düşünmediklerini göstermiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU VE YÖNTEM

1. PROBLEM DURUMU

Temel eğitimin birçok amacı vardır. En birinci amacı ise çocukları hayata ve bir üst eğitim hayatına hazırlamaktır. Eğitim bilişsel bilgi ve becerileri kazandırmanın yanında, toplumda iyi bir vatandaş, etkin vatandaş, sorumluluk sahibi bilinçli vatandaş olabilmek yolunda öğrencilerin kazanması gereken bilgi, beceri ve tutumları da kazandırma amacı taşır. Eğitimin önemli görevlerinden biride bireyin içinde bulunduğu topluma uyumu, doğal ve toplumsal çevreye uyumudur (Oğuz, 2013). Eğitimciler, içinde yaşadığı topluma adapte, sosyal nitelikleri gelişmiş, uzlaşmacı, topluma yararlı bireyler yetiştirmeye çalışırlar. Bu özelliklere sahip insanların yetiştirilmesi için eğitim evrensel değerleri bireylere kazandırmaya çalışır (Önlen, 2017).

Kavramlar bilgilerin temel taşlarını oluştururken, kavramların birbirleriyle olan ilişkileri de bilimsel ilkeleri oluşturmaktadır. İnsanlar, çocukluktan başlayarak düşüncenin birimleri olan kavramları ve onların adları olan sözcükleri öğrenmeye başlayarak, kavramları sınıflayıp, aralarındaki ilişkileri bulurlar. Böylece insanlar bildiklerine anlamlar kazandırır, bu anlamları düzenler, hatta yeni kavramlar ve yeni bilgiler üretebilirler. İnsan zihnindeki bu öğrenme ve yeniden yapılanma süreci her yaş gurubunda sürekli devam eder (MEB, 2005: 80). Kavram nesnelerin, düşüncelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bu özellikleri tek bir ad altında toplayan tasarımlar şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2011: 1358).

Hukuk kurallarının toplumsal düzeni sağlama ve bu düzeni sürdürme görevinin toplum tarafından kabul görmesi, ancak adaletin sağlanması ile gerçekleşebilir. Birbirini tamamlayan ve bir bütün olan hukuk ve adalet sisteminin sürdürülebilirliği ancak toplum tarafından sahiplenilmesi ile mümkündür. Bunu sağlayacak olan yapı ise eğitim sistemi ve kurumlarıdır.

Ortaokullarda 6, 7 ve 8'inci sınıflara seçmeli olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersinin temel amacı bu dersi alan çocuklarda hukuk ve adalet bilincinin yerleşmesi ve içselleşmesidir.

Bu çalışmayla kavram algılarının tespit edilmesinde kelime ilişkilendirme testlerinin kullanımına yer verilerek, öğrencilerin almış oldukları hukuk ve adalet dersi

içerisinde yer alan kavramları zihinlerinde nasıl anlamlandırdıkları ve bu kavramları birbiriyle nasıl ilişkilendirdiklerini ortaya koymaktır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ

Araştırmanın temel amacı, ortaokul 6. sınıfta seçmeli olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersi müfredatlarında yer alan hukuk ve adalet kavramlarını kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla öğrencilerin zihinlerinde nasıl yapılandırdıklarını ve bu kavramlara ilişkilendirdikleri kavramları belirlemektir.

Bireylere hukuk ve adalet bilincinin kazandırılmasında eğitimin önemi büyüktür. Demokrasi, hak, uzlaş, bireysel farklılıklara saygı kültürünün bireylere kazandırılması adına küçük yaştan başlanarak hukuk ve adalet eğitiminin verilmesi faydalı olacaktır. Bu doğrultuda öğrencilere günlük yaşamlarında barışçıl çözüm ve hak aramanın özendirileceği, farklı bakış açlarına saygının kazandırılabilceği bir ortam oluşturulmalıdır. Adalet Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı bu anlayış çerçevesinde harekete geçerek “Hukuk Bilinci Geliştirme Komisyonu” oluşturulmuştur. Komisyon tarafından da Hukuk ve Adalet dersi ortaya çıkarılmıştır. Hukuk ve Adalet dersi kazanımları ile çağdaş ve hukukun üstünlüğünü içselleştirmiş mutlu bir toplum meydana getirilmek istenmektedir (Alıcı, 2015).

Bireylere eğitim aracılığıyla küçük yaşlardan itibaren kazandırılmaya çalışılan bu bilinç, hukuk kurallarını içselleştiren bireyler yetişmesini sağlayacaktır. Okullarda bu işlevi yerine getirme görevinin büyük bir kısmı Ortaokul Seçmeli Hukuk ve Adalet dersine düşmektedir. Bu derse ait öğretim programının öğeleri çerçevesinde eğitim verilmektedir.

Hukuk ve Adalet dersinde meydana gelebilecek kavram yanlışlarının önüne geçebilmek için yapılması gereken ilk şey öğrencilerin kavram algılarını tespit etmektir. Öğretmen gözlemleriyle, sorularla ya da çeşitli testlerle kavram algılarını belirleyebilir. Araştırmayla birlikte kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla öğretmenlerin öğrencilerdeki kavram algılarını tespit etmede örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

3. PROBLEM CÜMLESİ

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin hukuk ve adalet kavramlarına ilişkin algıları nasıldır?

4. ALT PROBLEMLER

1. Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin hukuka ilişkin algıları nasıldır?
2. Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin adalete ilişkin algıları nasıldır?

5. SAYILTILAR

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin kontrol altına alınamayan değişkenlerden eşit düzeyde etkilendiği varsayılmaktadır.
2. Araştırmaya katılan öğrencilerin hukuk ve adalet kavramları hakkında değerlendirme yapabilecek kadar bilgi sahibi oldukları varsayılmaktadır.
3. Öğrencilerin teste samimi ve tutarlı cevaplar verdikleri varsayılmıştır

6. SINIRLILIKLAR

1. Araştırma 2019-2020 eğitim-öğretim yılı ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma 6. sınıfta seçmeli okutulan Hukuk ve Adalet dersinde yer alan hukuk ve adalet kavramlarıyla sınırlandırılmıştır.
3. Araştırmaya Afyonkarahisar ili Çay ilçe merkezinde yer alan Atatürk Ortaokulu ve Gazi Mustafa Kemal Ortaokulu'nda öğrenim gören 150 6. sınıf öğrencisi ile sınırlandırılmıştır.
4. Kavram algılarının belirlenmesinde sadece öğrencilerin seçilen anahtar kavramlarla ilişkilendirdikleri cevap kavramlar kullanılmıştır.

7. YÖNTEM

7. 1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenemolji) kullanılmıştır. Özellikle sosyal olaylar ve psikolojik durumlarla ilgili çalışmalara nitel araştırmalar nicel araştırmalara göre daha derinlemesine bilgi verir. Nitel araştırmalar klasik araştırma metotlarıyla ifade edilmesi güç olan sorulara cevap aramada kullanılabilir (Büyüköztürk, vd. 2011: 254). Farkında olduğumuz ancak tam anlamıyla kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim deseni

uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Olgu bilim bireylerin bakış açıları ele alınarak deneyimlerinin çalışılması şeklinde tanımlanabilir (Kuzu, 2013). Bu çalışmada ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin hukuk ve adalet ilgili belirtmiş oldukları olguları incelenmiştir. Bu olguları ortaya koymak için çalışma grubuna kelime ilişkilendirme testi uygulanarak kavram algıları anlaşılmaya çalışılmıştır.

7. 2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Araştırma evrenini, 2019-2020 eğitim öğretim yıllarında Hukuk ve Adalet dersi eğitimini alan öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırma örneklemini, Afyonkarahisar iline bağlı Çay ilçesinde Hukuk ve Adalet dersini alan 6. sınıftan 150 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem maliyet açısından bu şekilde belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere anket formları doğrudan uygulanarak veriler elde edilmiş ve elde edilen veriler yorumlanmıştır. Örneklemen özelliklerine ilişkin ayrıntılı bilgi tablo 20’de gösterilmiştir.

Araştırmada çalışma grubu amaçlı örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Bu örneklemin temeli, araştırmanın amaçları ışığında bir evrenin temsilci bir örneği yerine, amaçlı olarak bir ya da birkaç alt kesimini örnek olarak almaktır. Amaçlı örnekleme, evrenin soruna en uygun kesiminin analiz konusu olarak seçilip ele alınmasıdır (Sencer, 1989: 386). Araştırmanın konusu olarak belirlenen seçmeli olarak okutulan hukuk ve adalet dersi çalışma grubunun sayısını ve düzeyini belirlemede etkili olmuştur. Hukuk ve adalet dersinin ortaokul 6, 7, 8’inci sınıflarında seçmeli olarak okutulabilecek ders olmasından dolayı bu dersi alan 6. sınıf öğrencileri seçilmiştir. Ayrıca kelime ilişkilendirme testi uygulaması, dersin 6. sınıfta işlenmesi nedeniyle araştırma ortaokul 6. sınıf öğrencileri üzerinde yapılması uygun görülmüştür. Böylece hukuk ve adalet kavramlarına ilişkin kavram algılarının daha net bir şekilde ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Çalışma grubunun özelliklerine ilişkin ayrıntılı bilgi tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 19. Uygulama Okullarına Göre Dağılım

Uygulama Okulları	f	%
Atatürk Ortaokulu	90	60
Gazi Mustafa Kemal Ortaokulu	60	40
Toplam	150	100

Afyonkarahisar ili Çay ilçede bulunan sosyo-ekonomik düzeyleri birbirine yakın okullar, bu okullarda öğrenim gören 6. sınıf öğrenci sayıları ve bunların yüzde değerleri verilmiştir.

Tablo 20. Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	f	%
Kız	72	48
Erkek	78	52
Toplam	150	100

Tablo 20’de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılım yüzdeleri verilmiştir. Araştırma %48 (72) kız öğrenci, %52 (78) erkek öğrenci oranına sahiptir. Katılım oranı birbirine yakınlık göstermekle birlikte, cinsiyete göre katılım oranında erkek öğrenciler %4’lük farka sahiptir.

7. 3. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

7. 3. 1. Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. 6. sınıf öğrencilerinin hukuk ve adalet dersinin de ismi aldığı hukuk ve adalet kavramlarına dair bilişsel yapılarını tespit edebilmek bu iki kavram seçilmiştir. Örneği verilmiş şekliyle her biri için onar satırlık tablolar hazırlanmış ve adalet kavramı ön sayfaya, hukuk kavramı arka sayfaya yerleştirilmiştir.

Kelime ilişkilendirme testindeki kavramlara geçmeden önce bilgilendirme amaçlı tek kavramdan oluşan bir örnek testte kullanılmış ve ön sayfadaki adalet kavramı tamamlandıktan sonra arka sayfadaki hukuk kavramına geçilmiştir.

7. 3. 2. Geçerlik ve Güvenilirlik

Araştırmada geçerliğin sağlanması için araştırmacı ilgilendiği konuyu olabildiğince tarafsız olacak biçimde yönlendirici sorulardan kaçınılmıştır. Üzerinde çalışılan konu bir bütün olarak incelenmiş, elde edilen veriler geçerlik ve güvenilirliğini arttırmaya yardımcı olacak bazı ek yöntemlerin (uzman görüşü, katılımcı teyidi ve meslektaş incelemesi) kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Toplanan verilerin analizi sürecinde yapılan işlemler araştırmacı ve alan uzmanı tarafından birbirlerinden bağımsız olarak gerçekleştirilmiştir. Daha sonra araştırmacı ve alan uzmanı yaptıkları çalışmaları karşılaştırmış, güvenilirlik çalışmasını gerçekleştirmiştir., Araştırmacı ve uzman görüş birliğine ulaştıklarında süreç sona ermiştir. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman’ın (1994)

güvenirlilik formülü [$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{(\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})}$] kullanılmıştır. Güvenirlilik sonucunun %70'in üzerinde çıkması araştırmanın güvenilirliği için geçerli bir orandır (Miles ve Huberman 1994). Hesaplamanın sonunda araştırmanın güvenilirliği %90 çıkması çalışmanın güvenilir olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular frekanslarla tablolar hâlinde ve zihin haritaları kullanılarak yorumlanmıştır.

7. 3. 3. Verilerin Toplanması

Araştırmacı tarafından uzmanlarının desteği ile hazırlanan kelime ilişkilendirme testi Ekim 2019 tarihinde uygulanmıştır. Test uygulanmadan önce çalışma gruplarına kelime ilişkilendirme testi hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Kelime ilişkilendirme testinde hukuk ve adalet dersinin temel iki kavramı (hukuk, adalet) anahtar kavram olarak verilmiştir. Öğrencilerden kavramın karşısındaki boş olan on kutucuğa zihinlerinde kavramla ilgili çağrışım yapan kelimeleri yazmaları ve altına bu kelimeleri kullanarak anlamlı bir cümle kurmaları istenmiştir. Çalışma grubuna anahtar kavramların her biri için 45 saniyelik süre verilmiştir.

Kelime ilişkilendirme testi uygulayıcının başlayınız komutu ile başlamıştır. Uygulayıcı her anahtar kavram için verilen sürenin sonunda çalışma grubunu diğer anahtar kavrama geçmeleri konusunda uarmıştır. Hukuk ve adalet kavramları çok sıkı bir ilişki içerisinde olduğu ve bireyler tarafından bazen birbirini yerine kullanıldığından kağıdın ön sayfasına adalet kavramı arka sayfasına hukuk kavramı yerleştirilmiş ve öğrencilerin arka sayfadaki hukuk kavramını adalet kavramını doldururken görmeleri engellenmiştir.

7. 3. 4. Verilerin Analizi

Çalışma grubuna uygulanan KİT sonuçlarını değerlendirmek amacıyla anahtar kavramlara verilen cevap kelimeler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Anahtar kavramlara verilen cevap kavramların tekrar sıklığını gösteren bir frekans tablosu oluşturulmuştur. Oluşturulan frekans tablosu verilerinden hareketle kavram ağı oluşturulmuştur. Bilişsel yapıdaki kavramlar arasındaki ilişkileri net bir şekilde göstermesi amacıyla kavram ağının oluşturulmasında Bahar, Johnstone ve Sutcliffe (1999) tarafından geliştirilen kesme noktası (KN) tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğe göre, kelime ilişkilendirme testinde yer alan herhangi bir anahtar kavram için en fazla verilen cevap kelimenin belli sayıda aşağısı kesme noktası olarak kullanılır. Bu cevap frekansın üstünde bulunan cevaplar kavram ağının ilk kısmındaki bölüme yazılır. Daha

sonra kesme noktası belirli aralıklar ile aşağıya çekilir ve tüm anahtar kelimeler kavram ağında çıkıncaya ve anahtar kavramlar arası ilişki ortaya çıkarılıncaya kadar işlem devam eder. Her bir kesme noktası aralığında ortaya çıkan kavramlar o aralıktaki öğrenci sayı kadar tekrar edilmiş demektir. Bizde çalışmamızda 99-üstü, 99-89, 89-79, 79-69, 69-59, 59- 49, 49-39, 39-29, 29-19, 19-10. olmak suretiyle 10 farklı kesme noktası aralığı belirlenmiştir Örneğin 99-89 kesme noktası aralığında ortaya çıkan kavramlar 20 ile 29 arasındaki öğrenci tarafından cevap kelime olarak belirtilmiştir.

Araştırmada her bir kesme noktası aralığı söz konusu aralığı belirten farklı renkler ile gösterilmiştir. Veri analizinde bu teknik kullanılarak, verilerden hareketle oluşmuş kavram ağında kesme noktaları ve her bir kesme noktası aralığını ifade eden renkler şu şekilde belirtilmiştir (Karaca, 2018).

- Kesme noktası 99 ve üzeri kırmızı rengi ile ifade edilmiştir.
- Kesme noktası 89-99 arası su yeşili rengi ile ifade edilmiştir.
- Kesme noktası 79-89 arası siyah rengi ile ifade edilmiştir.
- Kesme noktası 69-79 arası gri rengi ile ifade edilmiştir.
- Kesme noktası 59-69 arası kahverengi rengi ile ifade edilmiştir.
- Kesme noktası 49-59 arası sarı rengi ile ifade edilmiştir.
- Kesme noktası 39-49 arası mor rengi ile ifade edilmiştir.
- Kesme noktası 29-39 arası yeşil rengi ile ifade edilmiştir
- Kesme noktası 19-29 arası mavi rengi ile ifade edilmiştir.
- Kesme noktası 10-19 arası turuncu rengi ile ifade edilmiştir.

Kesme noktası 10 ve altında alan cevap kavramlar araştırmada kavram ağlarına dâhil edilmemiştir. Araştırmada 10 ve üzeri tekrarı olan cevap kavramlar esas alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, çalışma grubuna uygulanan kelime ilişkilendirme testinden elde edilen bulgular analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Bulgular ve yorumlar, çeşitli tablolar ve kavram haritalarıyla sunulmuştur. Araştırmaya 6. sınıf öğrencilerinden oluşan 150 kişi katılmıştır. Öğrencilere hukuk ve adalet anahtar kavramlarından oluşan kelime ilişkilendirme testi uygulanmıştır. Toplanan veriler anahtar kavramların ve cevap kavramların sayısı, çeşitliliği ve birbirleriyle ilişkisi bakımından incelenmiş ve çıkan sonuçlara göre kavram ağları oluşturulmuştur. Kesme noktalarına göre oluşturulmuş kavram ağları anahtar kavramların ve cevap kavramların ortaya çıkan ilişkilerini göstermektedir.

Hukuk ve adalet kavramları ile ilişkilendirilen cevap kavramların yer aldığı tablolar ve yorumlarına bu bölümde yer verilmiştir. Ayrıca her bir anahtar kavram için, frekans değeri 10 ve üzeri olanlar ayrı ayrı, frekans değeri 10'dan küçük olanlar diğer kısmında yer alacak şekilde cevap kavramların bulunduğu tablolar yer almaktadır.

Tablo 21. Anahtar Kavramlar ile İlişkilendirilen Cevap Kavramların Dağılımı

Anahtar Kavram	f	%
Hukuk	1363	49, 55
Adalet	1388	50, 45
Toplam	2751	100

Yukarıdaki tablo 21'de hukuk ve adalet anahtar kavramlara verilen cevap kavram sayılarına yer verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler toplamda 2 anahtar kavramı 2751 cevap kavram ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bunlardan hukuk kavramı 1363, adalet kavramı 1388 kavram ile ilişkilendirilmiştir. Tablo 11'de anahtar kavramlar ve her bir anahtar kavram için en fazla frekansa sahip cevap kavramlar yer almaktadır.

Tablo 22. Anahtar Kavrama İlişkin En Fazla Tekrarlanan Cevap Kavramların Dağılımı

Anahtar Kavram	Cevap Kavram	f	%
Adalet	Eşitlik	98	65, 33
Hukuk	Yasa (Kanun)	130	86, 67

Tablo 22'ye göre adalet anahtar kavramı “eşitlik” ve hukuk anahtar kavramı “yasa (kanun)” cevap kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. 150 öğrenci üzerinde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin adalet anahtar kavramını yüzde 65, 33 oranında “eşitlik”

cevap kavramıyla; hukuk anahtar kavramını yüzde 86, 67 oranında “yasa (kanun)” cevap kavramıyla ilişkilendirmişlerdir.

Tablo 23. Adalet Anahtar Kavramı İle İlişkilendirilen Cevap Kavramlar Tablosu

Cevap Kavram	f	%
Eşitlik	98	7, 06
Hukuk	83	5, 98
Mahkeme	77	5, 55
Hak	74	5, 33
Hakim	68	4, 90
Savcı	54	3, 89
Sorumluluk	52	3, 75
Yargı	49	3, 53
Yasa (Kanun)	44	3, 17
Tarafsızlık	40	2, 88
Avukat	36	2, 59
Devlet	36	2, 59
Anayasa	35	2, 52
Özgürlük	34	2, 45
Adil	31	2, 23
Doğruluk	29	2, 09
Davacı	23	1, 66
Saygı	23	1, 66
Davalı	20	1, 44
Barış	18	1, 30
Dürüstlük	17	1, 22
Toplum	17	1, 22
Düzen	16	1, 15
Suçlu	15	1, 08
Şikayet	15	1, 08
Tanık	15	1, 08
Güven	14	1, 01
Cumhurbaşkanı	12	0, 86
Polis	12	0, 86
Sanık	12	0, 86
Yürütme	12	0, 86
Ceza	11	0, 79
Halk	11	0, 79
İnsan	11	0, 79
Mülk	11	0, 79
Vicdan	11	0, 79
Dava	10	0, 72
Mağdur	10	0, 72
Diğer*	232	16, 71
Toplam	1388	%100

***Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar:** Atatürk, Yasama, Koruma, Yönetim, Bakan, Jandarma, Türkiye, Adliye, Bayrak, Duruşma, İnsan Hakları, Kural, Terazi, Cumhuriyet, Demokrasi, Hapishane, Hüküm, Kâtip, Millet, Savunma, TBMM, Türk, Vatan, Yargıtay, Bağımsız, Haklı, Haksız, Karar, Adil Yargılama, Asker, Bakanlar Kurulu, Hürriyet, İhbar, Milletvekili, Mübaşir, Çoğulcu, Çoğunlukçu, Duyarlılık, E Devlet, Güçlü Türkiye, Huzur, Kalkınma, Kuvvet, Mahkum, Mutluluk, Seçim, Suç, Vatandaş, Adli Tıp, Anayasa, Ankara, Ayrımcılık, Beraberlik, Cezaevi, Danıştay, Dilekçe, Düzenli Hayat, Gelecek, Günah, Hz. Ömer, İnfaz, İyilik, Kul Hakkı, Oy, Silah, Themis Heykeli, Tokmak, Tutuklu, Yalancı, Yönetici

Tablo 23'te Adalet anahtar kavramına verilen cevap kavramlar yer almaktadır. Tabloya göre adalet anahtar kavramı en çok eşitlik kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Bunun yanında adalet kavramı en çok hukuk, mahkeme, hak, hakim kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Tablo 24. Hukuk Anahtar Kavramı İle İlişkilendirilen Cevap Kavramlar Tablosu

Cevap Kavram	f	%
Yasa (Kanun)	130	9, 54%
Adalet	102	7, 48%
Eşitlik	78	5, 72%
Kural	75	5, 50%
Hak	71	5, 21%
Anayasa	57	4, 18%
Mahkeme	53	3, 89%
Devlet	50	3, 67%
Hakim	45	3, 30%
Yargı	40	2, 93%
Düzen	36	2, 64%
Sorumluluk	35	2, 57%
Savcı	32	2, 35%
Doğruluk	26	1, 91%
Yasama	26	1, 91%
Saygı	24	1, 76%
Avukat	22	1, 61%
İnsan	22	1, 61%
Yürütme	20	1, 47%
Adil	18	1, 32%
Ceza	18	1, 32%
Dürüstlük	16	1, 17%
Özgürlük	14	1, 03%
Polis	13	0, 95%
Davacı	12	0, 88%
Güven	12	0, 88%
Tarafsızlık	12	0, 88%
TBMM	12	0, 88%
Toplum	12	0, 88%
Atatürk	11	0, 81%
Davalı	10	0, 73%
Hukukun Üstünlüğü	10	0, 73%
Sanık	10	0, 73%
Suçlu	10	0, 73%
Diğer*	229	16, 80%
Toplam	1363	100%

*Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Hapishane, Astsubay, Türkiye, Adliye, Cumhurbaşkanlığı, Danıştay, Demokrasi, Duruşma, Suç, Terazi, Yönetme, Çoğulculuk, Millet, Müeyyide, Savunma, Yargıtay, Bakanlar Kurulu, Cumhuriyet, Hükümet, Karar, Mahkeme Salonu, Milli Egemenlik, Adalet Bakanı, Adil Yargılama, Dava, Hukuk Fakültesi, Koruma, Mağdur, Mutluluk, Mübaşir, Pozitif Ayrımcılık, Sevgi, Sorgu, Şikayet, Ayrımcılık, Bakanlar, Çoğunlukçu, Dayanışma, Haklı, Halk, Huzur, Hüküm, İhbar, İnsan Hakları, Kelepçe, Mülk, Tüzük, Ankara, Asayiş, Beraber, Büro, Ceza, Din, Duyarlılık, Düşünce Özgürlüğü, E Devlet, Jandarma, Kalkınma, Karakol, Kâtip, Kaymakam, Mahkum, Merhamet, Milletvekili, Muhtarlık, Sosyal, Tutuklu, Uyum, Vali, Vatan, Zorbalık, Yalancı, Vicdan, Tanık, Haksız, Cezaevi, Anayasa Mahkemesi

Tablo 24’te hukuk anahtar kavramına verilen cevap kavramların yüzde ve frekans değerleri yer almaktadır. Tabloya göre hukuk kavramı en fazla yasa (kanun) kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Bunun yanında adalet kavramı en çok adalet, eşitlik, kural, hak kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Tablo 25. Frekans Değeri 10 ve Yukarısı Olan Cevap Kavramlar Tablosu

Cevap Kavramlar	Hukuk	Adalet
Adalet	102	-
Adil	18	31
Anayasa	57	35
Atatürk	11	-
Avukat	22	36
Barış	-	18
Cumhurbaşkanı	-	12
Ceza	18	11
Dava	-	10
Davacı	12	23
Davalı	10	20
Devlet	50	36
Doğruluk	26	29
Dürüstlük	16	17
Düzen	36	16
Eşitlik	78	98
Güven	12	14
Hak	71	74
Halk	-	11
Hakim	45	68
Hukuk	-	83
Hukukun Üstünlüğü	10	-
İnsan	22	11
Kural	75	-
Mağdur	-	10
Mülk	-	11
Mahkeme	53	77
Özgürlük	14	34
Polis	13	12
Sanık	10	12
Savcı	32	54
Saygı	24	23
Sorumluluk	35	52
Suçlu	10	15
Şikayet	-	15
Tanık	-	15
Tarafsızlık	12	40
TBMM	12	-
Toplum	12	17
Yargı	40	49
Yasa (Kanun)	130	44
Yasama	26	-
Yürütme	20	12
Vicdan	-	11

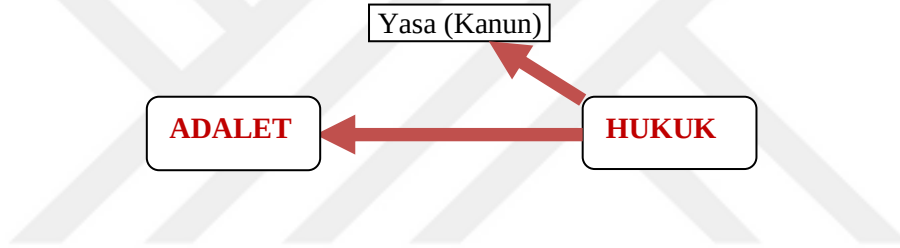
Tablo 26. Hukuk ve Adalet Kavramlarına Ait Genel Veri Tablosu

	Kesme Aralığı	Adalet Anahtar Kavramı Verileri				Hukuk Anahtar Kavramı Verileri			
		Kelime Sayısı	Ünite	Adalet	Frekans	Kelime Sayısı	Ünite	Hukuk	Frekans
1	99 ve üzeri			x		1 2	1 1	Yasa (Kanun) Adalet	130 102
2	89-99	1	1	Eşitlik	98			x	
3	79-89	1	1	Hukuk	83			x	
4	69-79	1	3	Mahkeme	77	1	1	Eşitlik	78
		2	1	Hak	74	2	4	Kural	75
						3	1	Hak	71
5	59-69	1	4	Hakim	68			x	
6	49-59	1	4	Savcı	54	1	2	Anayasa	57
		2	1	Sorumluluk	52	2	3	Mahkeme	53
						3	1	Devlet	50
7	39-49	1	4	Yargı	49	1	4	Hakim	45
		2	1	Yasa (Kanun)	44	2	1	Yargı	40
		3	1	Tarafsızlık	40				
8	29-39	1	4	Avukat	36	1	1	Düzen	36
		2	1	Devlet	36	2	1	Sorumluluk	35
		3	2	Anayasa	35	3	4	Savcı	32
		4	2	Özgürlük	34				
		5	1	Adil	31				
9	19-29	1	1	Doğruluk	29	1	1	Doğruluk	26
		2	2	Davacı	23	2	2	Yasama	26
		3	1	Saygı	23	3	1	Saygı	24
		4	2	Davalı	20	4	4	Avukat	22
						5		İnsan	22
						6	2	Yürütme	20
10	10-19	1	1	Barış	18	1	1	Adil	18
		2	1	Dürüstlük	17	2	3	Ceza	18
		3	1	Toplum	17	3	1	Dürüstlük	16
		4	1	Düzen	16	4	1	Özgürlük	14
		5	2	Suçlu	15	5	4	Polis	13
		6	2	Şikayet	15	6	2	Davacı	12
		7	2	Tanık	15	7	1	Güven	12
		8	1	Güven	14	8	1	Tarafsızlık	12
		9	1	Cumhurbaşkanı	12	9	2	TBMM	12
		10	4	Polis	12	10	1	Toplum	12
		11	2	Sanık	12	11	1	Atatürk	11
		12	2	Yürütme	12	12	2	Davalı	10
		13	3	Ceza	11	13	2	Sanık	10
		14	1	Halk	11	14	2	Suçlu	10
		15		İnsan	11	15	4	Hukukun Üstünlüğü	10
		16	1	Mülk	11				
		17	4	Vicdan	11				
		18	2	Dava	10				
		19	2	Mağdur	10				

Bu kısımda tablo 26’da yer alan frekans değeri 10 ve üzeri olan cevap kavramlara göre oluşturulan kavram ağı haritaları ve yorumları yer alacaktır. Kavram ağı oluşturma işleminde Bahar vd. (1999) tarafından geliştirilen kesme noktası tekniği kullanılmıştır. Elde edilen frekans değerlerine göre 10 farklı kesme noktası sınırı (99 ve üzeri, 89-99, 79-89, 69-79, 59-69, 49-59, 39-49, 29-39, 19-29, 10-19) belirlenerek kavram ağı haritası oluşturulmuştur. Kavram ağında alt frekans sınırı olarak 10 belirlenmiş ve kavram ağı haritasında frekans değeri 10 ve üzeri olan cevap kavramlara yer verilmiştir. Ayrıca her bir kesme noktası için renkli oklar kullanılarak kavram haritasındaki ilişkilerin net bir şekilde görülmesi amaçlanmıştır. Her bir Kesme noktası aralığının temsil ettiği renkler şekil isimlerinde ve ok renklerinde mevcuttur.

1. KESME NOKTASI 99 VE YUKARISINA GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM

Şekil 5. Kesme Noktası 99 ve Yukarisına Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası

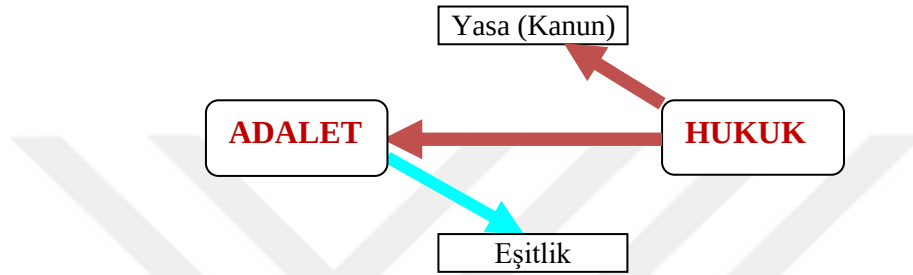
Kesme noktası 99 ve yukarisına göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına baktığımızda hukuk anahtar kavramını diğer anahtar kavram olan “adalet” ve “yasa (kanun)” cevap kavramıyla ilişkilendirmişlerdir. Hukuk ve adalet anahtar kavramları arasında sıkı bir ilişki kurmakta olduğunu görüyoruz öğrencilerin. 150 kişilik öğrenci grubundan oluşan araştırmada hukuk anahtar kavramı içerisinde yasa (kanun) (130) %86, 67’lik tekrar sıklığı yüzdesine ve adalet (102 kez) %68, 00’lik tekrar sıklığı yüzdesine sahiptir. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hukuk ve Adalet ders kitabında hukuk; “Kişilerin sahip olduğu hakların ve özgürlüklerin kullanılmasının başkaları veya devlet tarafından engellenmesini önleyen kurallar bütünüdür ve insanlar arasında bazen adaletin ve bazen de eşitliğin sağlanmasına imkân tanıyarak toplumsal düzenin devamını mümkün kılar.” şeklinde tanımlanmıştır (MEB, 2018c: 26). Bu tanımdan yola çıkarak öğrencilerin hukuk kavramını tanımda geçen hak, özgürlük, devlet, kural, adalet, eşitlik ve düzen kavramları ile ilişkilendirdikleri söylenebilir. Ders kitabında hukuk ve adalet anahtar kavramların tanımlarındaki kavramların tamamı öğrenciler tarafından büyük oranda cevap kavram olarak ilişkilendirilmiştir.

Genel olarak adalet “Herkes hakkı olanı veren, bireylere hürriyet ve eşitlik sağlayan, insan haklarına saygılı ve insanları mutlu eden bir hedeftir.” Bu tanımdan hareketle hukukun asıl amacı adaleti gerçekleştirmektir (MEB, 2018c: 25).

Kesme noktası 99 ve yukarısına göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına göre adalet anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiş kavram yoktur.

2. KESME NOKTASI 89-99’A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM

Şekil 6. Kesme Noktası 89-99'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası

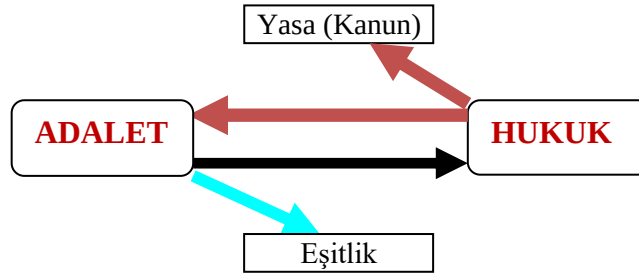

Kesme noktası 89 ile 99’a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına bakıldığında sadece adalet anahtar kavramı “eşitlik” cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. 150 kişilik öğrenci grubundan oluşan araştırmada adalet anahtar kavramı içerisinde eşitlik (98) %65, 33’lük tekrar sıklığı yüzdesine sahiptir. Genel olarak adalet “Herkes hakkı olanı veren, bireylere hürriyet ve eşitlik sağlayan, insan haklarına saygılı ve insanları mutlu eden bir hedeftir.” (MEB, 2018c: 25). Hukuk, adalet, ve eşitlik kavramları birbiriyle oldukça sıkı ilişki içerisinde ki adaleti sağlamanın en önemli yollarından biri eşitliği sağlamaktır (MEB, 2018c: 26). Ders kitabında verilen tanım ve adaletin eşitlikle olan bağının vurgulanmasından hareketle öğrencilerin adaleti yüksek tekrarla eşitlikle ilişkilendirmeleri kavramların bağının önemin anlaşıldığını göstermektedir.

Kesme noktası 89-99’a göre hukuk anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiş cevap kavram yoktur.

3. KESME NOKTASI 79 - 89'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM

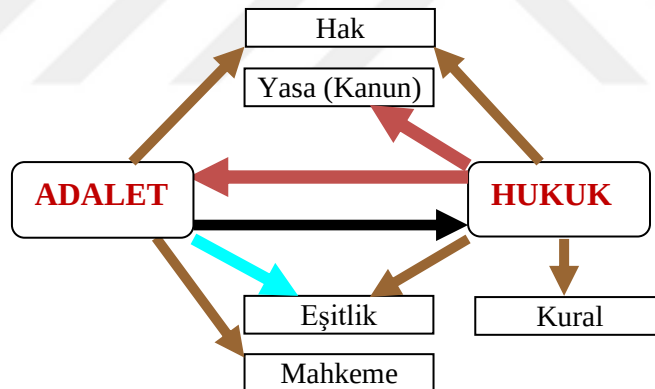
Şekil 7. Kesme Noktası 79-89'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası

Kesme noktası 79 ile 89’a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına bakıldığında adalet anahtar kavramı diğer anahtar kavramı olan “hukuk” kavramıyla ilişkilendirilmiştir. İki anahtar kavram karşılıklı oklarla birbirinin cevap kavramı olmuştur. Hukuk kavramı bu aralıkta herhangi bir kavramla ilişkilendirilmemiştir.

4. KESME NOKTASI 69 - 79'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM

Şekil 8. Kesme Noktası 69-79'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası

Kesme noktası 69 ile 79'a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına bakıldığında cevap kavramlarının arttığı görülmektedir. Adalet anahtar kavramıyla “mahkeme”, “hak” cevap kavramları; hukuk anahtar kavramıyla “hak”, “kural”, “eşitlik” cevap kavramlarıyla ilişkilendirmişlerdir. Anahtar kavramların ikisi de bu aralığa gelindiğinde “hak” ve “eşitlik” cevap kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. 89-99 aralığında adalet anahtar kavramında ortaya çıkan eşitlik cevap kavramı bu aralıkta hukuk anahtar kavramıyla da ilişkilendirilmiştir bu durum anahtar kavramlar arasında ilişki durumunu güçlendirmektedir. Öğrencilerin hukuk ve adalet kavramlarını “hak” kavramlarıyla ilişkilendirmeleri adalet, “Herkes hakkı olanı veren, bireylere hürriyet ve eşitlik sağlayan, insan haklarına saygılı ve insanları mutlu eden bir hedeftir.” tanımına bakarak

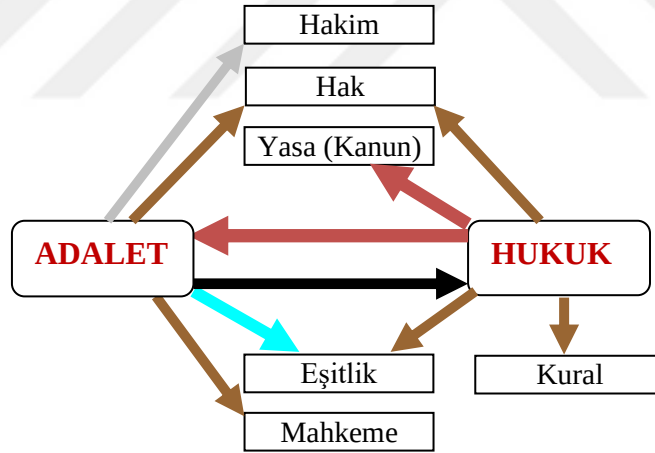
ve hukuk, “bireylerin sahip olduğu hakların ve özgürlüklerin kullanılmasının başkaları tarafından veya devlet tarafından engellenmesini önleyen kurallar bütünüdür.” tanımlarında hak kavramının geçmesi etkili olduğu söylenebilir (MEB, 2018c: 26).

Hukuk, adalet ve eşitlik bu üç kavram ilişkisi çok sıkıdır. Adaleti sağlamanın en önemli yollarından birisi eşitliktir. Buna bağlı olarak aynı durumda olana kişiler hukuk karşısında eşit olarak kabul edilir ve hukuk bireylere eşit mesafede durur (MEB, 2018c: 26) Ders kitabında hukuk, adalet, hak ve eşitlik kavramlarının ilişkileri sıklıkla vurgulandığından öğrencilerin bilişsel yapılarında bu kavramların ilişkilendirildiğini rahatlıkla görmekteyiz.

Adalet anahtar kavramına “mahkeme” kavramının öğrenciler tarafından türetilmesi mahkemelerin yargılamanın yapıldığı yer olması ve yargılama neticesinde adaletin yerini bulması önemlidir.

5. KESME NOKTASI 59 - 69’A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM

Şekil 9. Kesme Noktası 59 – 69’a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası

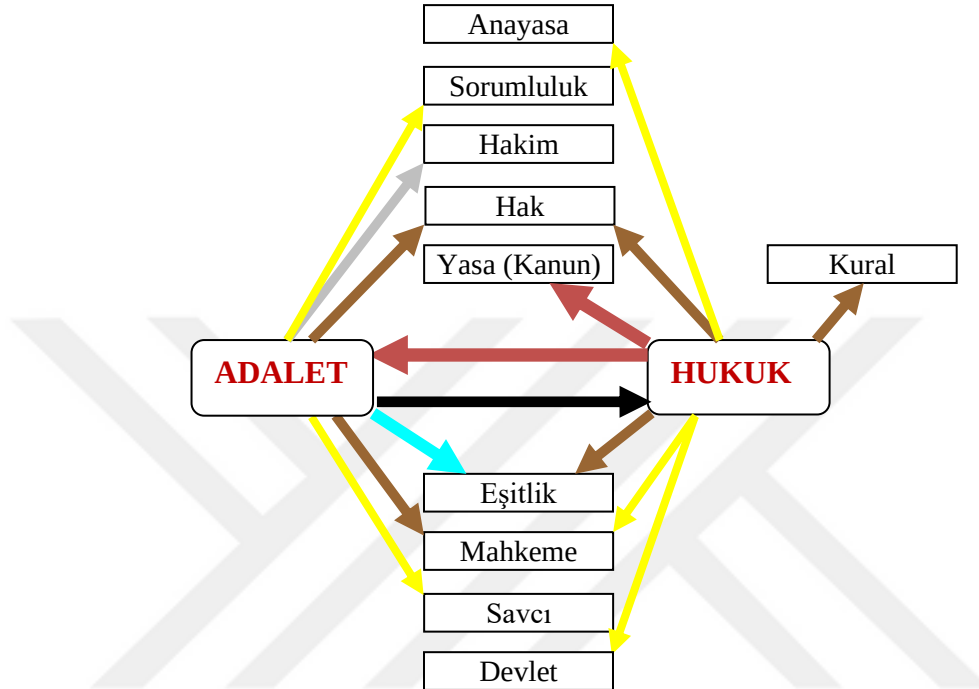
Kesme noktası 59 ile 69’a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına bakıldığında sadece adalet anahtar kavramı “hakim” cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir.

Hâkimler yargı sisteminde adalet için çalışan ve ilk akla gelen kişilerdir. Yargı sistemiyle ilgili bu meslekleri yapan görevliler; bireyler ve kurumlar arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için çalışır. Yargılama sisteminde karar veren konumda olan hakimin vereceği tarafsız ve bağımsız isabetli kararlar bireylerin adaletle olan güvenini

artırır. Ders kitabındaki açıklamalar adaletin sağlayıcılarından olan hakimın önemini öğrencilerin zihinlerinde yer edinmesini sağlamıştır.

6. KESME NOKTASI 49 - 59'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM

Şekil 10. Kesme Noktası 49-59'a Göre Oluşturulan Zihin Haritası

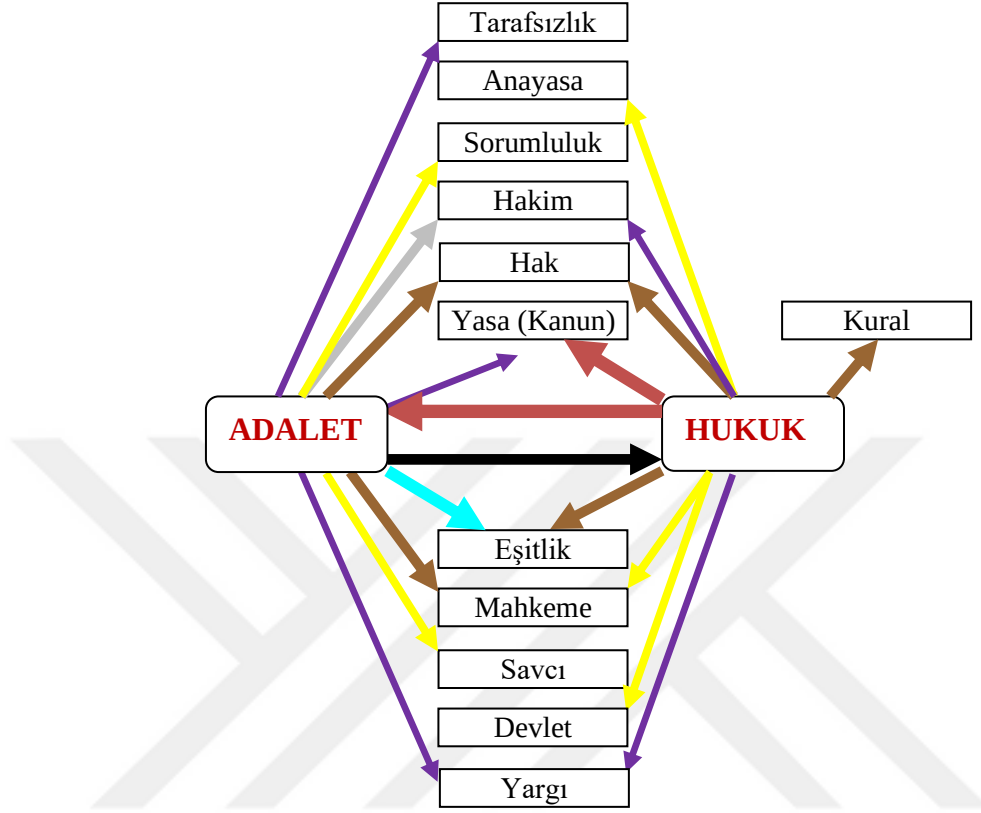

Kesme noktası 49 ile 59’a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına bakıldığında adalet anahtar kavramı “savcı”, “sorumluluk”; hukuk anahtar kavramı “mahkeme”, “anayasa”, “devlet” cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Daha önce 69-79 aralığında adalet anahtar kavramıyla ilişkili olarak ortaya çıkan mahkeme cevap kavramı bu aralıkta hukuk anahtar kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Hukuk ve adalet anahtar kavramlarının birbiri ile ilişkilendirilmesini sağlamıştır.

Sorumluluk, kişilerin davranışlarının veya yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir (MEB, 2018: 42).

7. KESME NOKTASI 39 - 49'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM

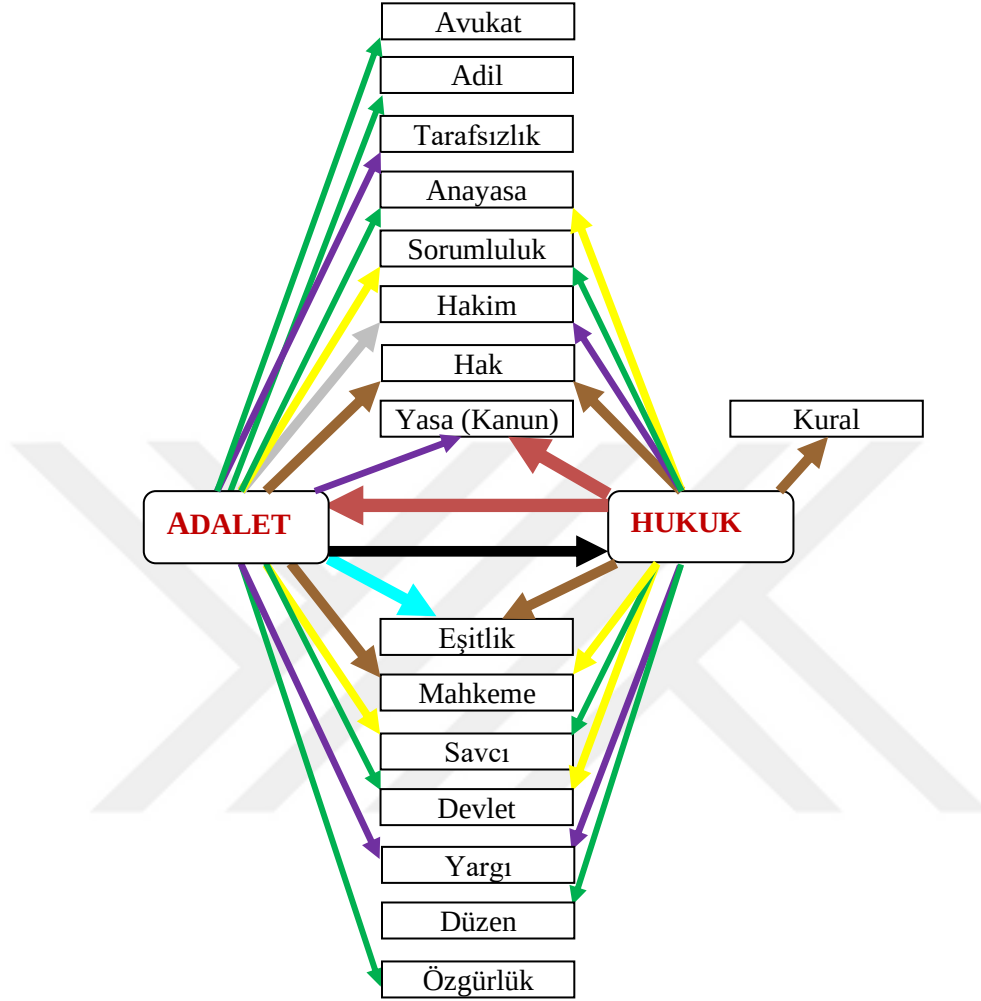
Şekil 11. Kesme Noktası 39-49'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası

Kesme noktası 39 ile 49'a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına bakıldığında adalet anahtar kavramı “tarafsızlık”, “yasa (kanun)”, “yargı”; hukuk anahtar kavramı “yargı”, “hakim” cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Bu aralıkta “yargı” cevap kavramı her iki anahtar kavramla ilişkilendirilmiştir. Daha önce 99 ve üzerinde hukuk anahtar kavramıyla ilişkili olarak ortaya çıkan “yasa (kanun)” cevap kavramı bu aralıkta adalet anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Yine daha önce 59-69 aralığında adalet anahtar kavramıyla ilişkili olarak ortaya çıkan “hakim” cevap kavramı bu aralıkta hukuk anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Hukuk toplum hayatının düzenli işleyebilmesi için gerekli olan kurallar bütünüdür. Hukuk kuralları bağımsız ve tarafsız yargı tarafından uygulandığında adalet de sağlanmış olur (MEB, 2018: 150). Öğrencilerin adaletin ancak hukuktan gücünü alan bağımsız ve tarafsız yargıyla mümkün olabileceği anlayışına sahip oldukları söylenebilir.

8. KESME NOKTASI 29 - 39'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM

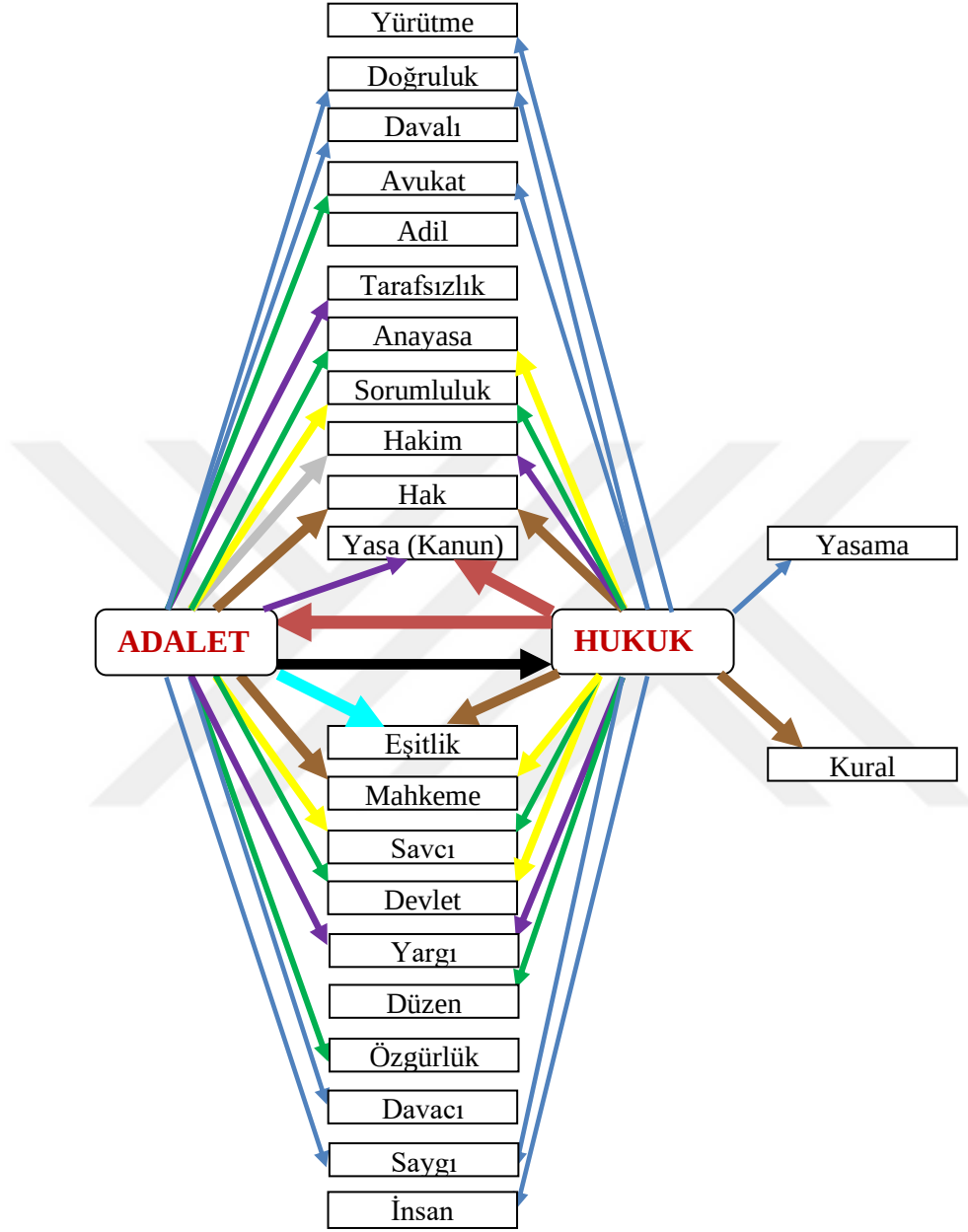
Şekil 12. Kesme Noktası 29-39'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası

Kesme noktası 29 ile 39'a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına bakıldığında adalet anahtar kavramı “adil”, “özgürlük”; “avukat”, “anayasa”, “devlet” hukuk anahtar kavramı “düzen”, “sorumluluk”, “savcı” cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Daha önce 49-59 aralığında hukuk anahtar kavramıyla ilişkili olarak ortaya çıkan “anayasa” ve “devlet” cevap kavramı bu aralıkta adalet anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Yine 49-59 aralığında adalet anahtar kavramıyla ilişkili olarak ortaya çıkan “savcı” ve “sorumluluk” cevap kavramı bu aralıkta hukuk anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir.

9. KESME NOKTASI 19 - 29'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM

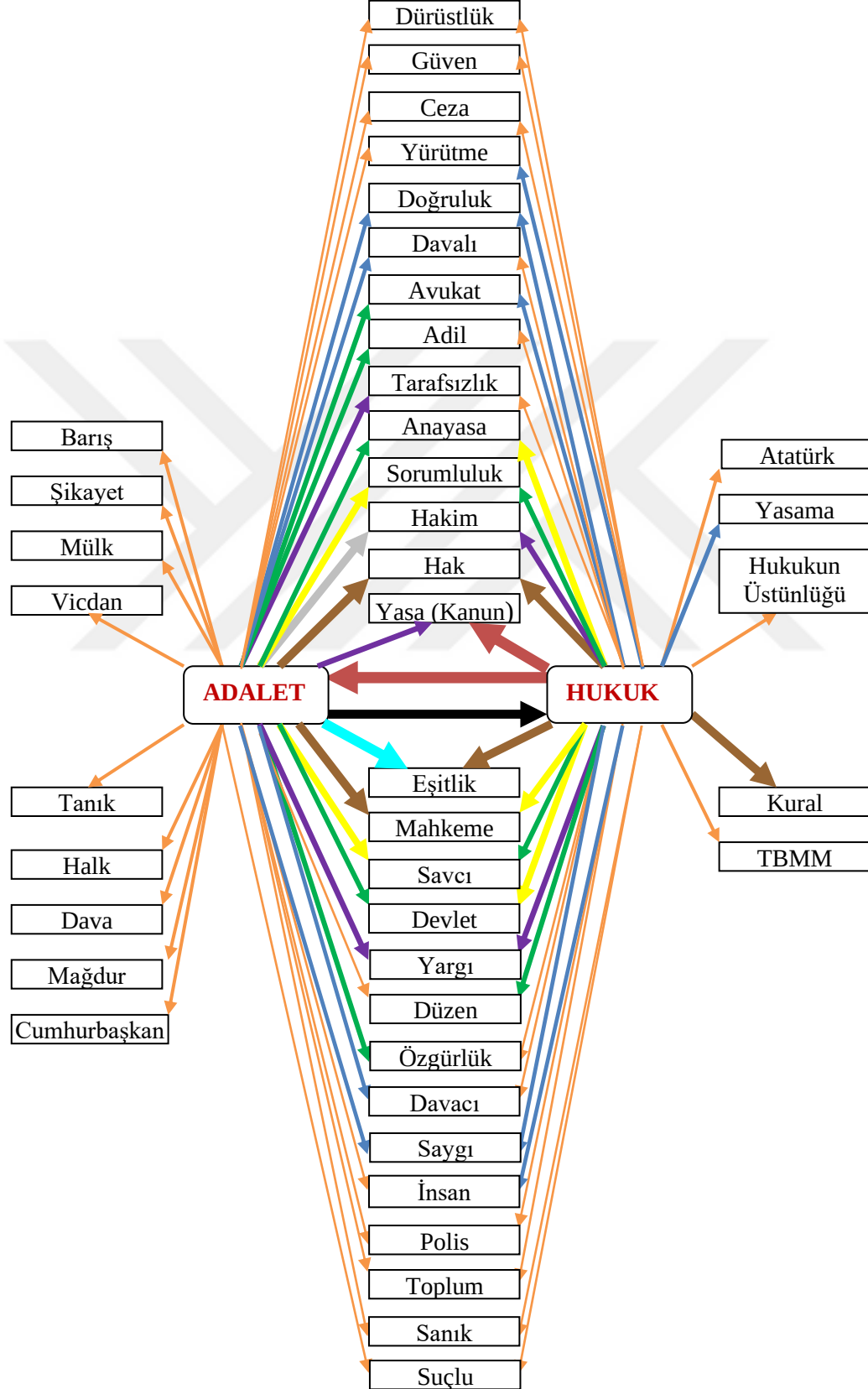
Şekil 13. Kesme Noktası 19-29'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası

Kesme noktası 19 ile 29'a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına bakıldığında adalet anahtar kavramı “davalı”, “davacı”, “doğruluk”, “saygı” hukuk anahtar kavramı “doğruluk”, “avukat”, “saygı”, “yasama”, “insan”, “yürütme” cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Bu aralıkta “doğruluk” ve “saygı” cevap kavramları anahtar kavramlara ortak cevap olmuştur. Daha önce 29-39 aralığında adalet anahtar kavramıyla ilişkili olarak ortaya çıkan “avukat” cevap kavramı bu aralıkta hukuk anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir.

10. KESME NOKTASI 10 - 19'A GÖRE OLUŞTURULMUŞ ZİHİN HARİTASI VE YORUM

Şekil 14. Kesme Noktası 10-19'a Göre Oluşturulmuş Zihin Haritası

Kesme noktası 10 ile 19'a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına bakıldığında adalet anahtar kavramı “yürütme”, “mağdur”, “dava”, “vicdan”, “halk”, “ mülk”, “cumhurbaşkanı”, “tanık”, “şikayet”, “barış”, “ceza”, “güven”, “dürüstlük”, “polis”, “toplum”, “sanık”, “insan”, “suçlu”, “düzen”; hukuk anahtar kavramı “davacı”, “suçlu”, “davalı”, “TBMM”, “tarafsızlık”, “hukukun üstünlüğü”, “Atatürk”, “sanık”, “toplum”, “polis”, “dürüstlük”, “özgürlük”, “adil”, “güven”, “ceza”, cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. 10 ile 19 aralığında hukuk ve adalet anahtar kavramlarına “suçlu”, “sanık”, “toplum”, “polis”, “dürüstlük”, “güven”, “ceza” ortak cevap kavramlardır.

Daha önce 29-39 aralığında adalet anahtar kavramıyla ilişkili olarak ortaya çıkan “adil” ve “özgürlük” cevap kavramı bu aralıkta hukuk anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. 29-39 aralığında hukuk anahtar kavramıyla ilişkili olarak ortaya çıkan “düzen” cevap kavramı bu aralıkta adalet anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir.

19-29 aralığında adalet anahtar kavramıyla ilişkili olarak ortaya çıkan “davacı” ve “davalı” cevap kavramı bu aralıkta hukuk anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Yine 19-29 aralığında hukuk anahtar kavramıyla ilişkili olarak ortaya çıkan “insan” ve “yürütme” cevap kavramı bu aralıkta adalet anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir.

Kesem noktası 10-19 arası kesme noktası haritasında adale anahtar kavramı 19 cevap kavramla, hukuk anahtar kavramı 15 cevap kavramla ilişkilendirilmiştir. Kesme noktası 10 ve üzeri frekans değerine sahip haritaya baktığımızda 42 cevap 2 anahtar kavram toplamda 44 kavram bulunmaktadır. Öğrencilerin anahtar kavramlar (hukuk, adalet) arasında sıkı bir ilişki kurduğu görülmektedir. 10 ve üzeri frekans değerine sahip haritaya baktığımızda hukuk ve adalet anahtar kavramlarına verilen 42 cevap kavramlarından 28 tanesi ortak cevap kavramlardır.

Bu aralıkta hukuk ve adalet kavramları arasındaki ilişkilerin en derin anlamda ortaya çıktığı görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu kısımda yüzde ile frekans tablolarından elde edilen bulgulara ait sonuçlara ve kesme noktası tekniği ile oluşturulan kavram ağı haritalarına ilişkin bulguların sonuçlarına yer verilecektir. Aynı zamanda sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilecektir.

TARTIŞMA

Ortaokulda seçmeli olarak yer alan hukuk ve adalet dersi öğrencilerin birey ve toplum yaşamında hukuk ve adaletin gerekliliğini kavrayan haklarını hukuki yollarla aranması anlayışı çerçevesinde sorumluluklarının bilincinde olan hukuki sorunlarının neden ve sonuçlarını ortaya koyarak barışçıl olarak çözme taraftarı olan hukuki uyumsuzlukların çözümünde yetkili kişi ve kurumları tanıyan bilen bireyler olmaları beklenmektedir. Ortaokul kademesi öğrencilerine hukuk ve adaletle ilgili temel hukuki bilgi, beceri ve değerler kazandırmak suretiyle topluma hukuk ve adalet bilinci gelişmiş, hukuk okuryazarı bireyler yetiştirmek amacı güdülmektedir. Bu şekilde eğitim alan bireylerden oluşan toplumda hukuk ve adalet bilinci gelişip ve yerleşeceği için daha sağlıklı, huzurlu ve mutlu toplum inşası sağlanmış olacaktır.

Ünlütepe (2016), tarafından yapılan araştırmada temel ve ortaöğretim kurumlarında hukuk eğitimi verilmesi gerekliliği ve buna ilişkin sebepler ve çözüm önerileri sunabilmek amaçlanmış, araştırma sonuçları çerçevesinde, hukuka uygun davranış modelinin erken yaşlarda kazanılmasında Hukuk ve Adalet dersinin önemli payının olduğu vurgulanmıştır. Araştırmada öğretmenlerin Hukuk ve Adalet dersi karşı görüşlerine bakıldığında söz konusu dersin öğrencilerde hak, hukuk, adalet, sorumluluk bilincinin yerleşmesine katkı sağlayarak dersin faydalı olduğu belirtilmiştir.

Oğuz (2013), yaptığı araştırmada, ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin hukuk okuryazarlığı düzeylerini ölçmek amaçlanmıştır. Ortaokul 8. sınıf öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada öğrencilerin hukuk okuryazarlığı düzeyinin belirlenen değerlere göre yüksek çıktığını görülmüştür.

Alıcı (2013), tarafından ortaya konulan araştırmada seçmeli olarak yeni okutulmaya başlanılan Hukuk ve Adalet dersinin öğrencilerde hukuk bilincini geliştirmeye etkisi incelenmiştir. Çalışma kapsamında söz konusu dersin öğrencilerde hukuk davranış algılarını yükselttiği ve çevresine karşı duyarlılıklarında olumlu yönde değişimler yaşandığı anlaşılmıştır.

Kara ve Tangülü (2017), tarafından ortaya konulan çalışmada sosyal bilgiler öğretim programında hukuk ve politik okuryazarlık kazanımlarına yönelik bir durum çalışması yapılmıştır. Sosyal Bilgiler dersinin hukuk ve politik okuryazarlık becerilerinin gelişmesi adına ciddi ölçüde katkı sağlar nitelikte kazanımlara sahip olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında hukuk okuryazarlığı ve politik okuryazarlık seviyesinin yüksek olması ile etkin vatandaşlık davranışının gelişiminin ilişkili olduğu ifade edilmiştir.

Gülener (2013), tarafında yapılan çalışmada, ortaokul düzeyinde çocuklarda vatandaşlık bilincinin, etik anlayışının ve eleştirel düşüncenin gelişmeye başladığına dikkat çekilmiştir. Buna bağlı olarak ortaokul öğrencilerine hukuk ve adalet dersi verilmesinin sorumluluk, hak, insan hakları, hukuk ve adalet gibi kavramların toplumsal düzeyde benimsenmesinde kolaylaştırıcı etkisinin olabileceği belirtilmiştir.. Yaptığımız çalışmada öğrencilerin cevap kavram olarak kullandıkları baktığımızda hak, hukuk, adalet, sorumluluk kavramları yüksek frekans değerlerine sahiptir.

Çengelci Köse (2017), tarafından yapılan araştırmada Hukuk ve Adalet dersi öğretim materyalinde adalet, eşitlik, sorumluluk, saygı, sevgi, özgürlük, yardımlaşma, dayanışma, güven, ölçülü olma, doğal çevreye duyarlılık ile barış ve uzlaşma değerlerine yer verildiğini belirlemiştir. Değerlerin insan yaşamında ve kültürel devamlılıkta önemi vurgulanmıştır. Değerleri ifade eden kavramlar incelendiğinde yapmış olduğumuz çalışma kapsamında öğrencilerin adalet, sorumluluk, özgürlük, eşitlik, güven, saygı, barış gibi değerleri cevap kavram olarak belirlemişlerdir. Hukuk ve adalet dersi öğretim programında yer alan ev ders materyalini incelemeye dayalı olan bu çalışmadaki değerlere bakıldığında bazı değerleri ifade eden kavramların çalışmamızdaki cevap kavramın içerisinde olduğunu görüyoruz. Çalışmamızda bütün değerleri göremiyor olmamızda öğrencilerin cevap verme zamanının kısıtlı olması olabilir.

Irşi (2017), çalışmasına katılan öğretmenler, programın amaçlarının ve kazanımlarının öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olduğu sonucu çıkmıştır. Ancak araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin ders müfredatında yer alan kazanımlara uygun olup olmadığı konusunda kararsız oldukları belirtilmiştir ki çalışmamızda kullandığımız KİT'te yazmış oldukları cevap kavramları kullanarak anlamlı bir cümle yazmaları istenilmiş ancak öğrencilerin çoğunluğunun ya cümle yazmadıkları ya da anlamlı cümle kuramadıkları görülmüştür

bu da kavramları içselleştirecek kadar öğrencilerin bilişsel düzeylerinin hazır olmadığı kanaati uyandırmıştır. Öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde ders müfredatında yer alan bilgilerin öğrencilerin günlük hayatta kullanabileceği, önemli, güncel konular olmasının yanında hukuk biliminin temel kavramlarına yönelik farkındalık yaratacak nitelikte olduğu görüşüdür. Hukuk ve Adalet dersine değerler eğitimi açısından bakıldığında ise içeriğinin adalet (adil olma) başta olmak üzere birçok temel değeri kazandıracak nitelikte olduğu vurgulanmıştır. Araştırmada öğretmenler hukuk ve adalet dersi alan öğrencilerde hukuk ve adalet bilincinin oluştuğunu ve kurallara uyma davranışında artış gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

Hukuk ve adalet dersi öğretim programı ve uygulamasına yönelik araştırmaların sınırlı olduğu en güncel çalışmanın ise Alkalayış (2019), tarafından yapılmıştır. Alkalayış (2019), tarafından yapılmış araştırmada öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre seçmeli olarak okutulan hukuk ve adalet dersi değerlendirilmiştir. Hukuk ve Adalet dersi sayesinde öğrencilerden beklenen hak ve sorumluluklar bilgisi, hukuk kurumlarına yönelik farkındalık, hak arama becerisi ve bulunduğu çevredeki insanlara karşı saygılı olma konusunda öğrencilerin olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu sonuçlar öğrencilerin Hukuk ve Adalet dersinin amaçlarını benimsediklerini göstermektedir. Hukuk ve Adalet dersinin içeriği ve işlenişyle ilgili öğrencilerin görüşlerinin olumlu olduğu; ancak içerikte bulunun anlamını kavramakta zorlandıkları çok sayıdaki kelime ve terimle ilgili olumsuz bir görüş geliştirdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin tamamı öğrenciler üzerinde, dersin amacına uygun farkındalıklar oluştuğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler öğrencilerde hak arama konusundaki bilgilerinin yanında becerilerinin de ortaya çıktığını gözlemledikleri belirtmişlerdir.

Yapılmış olan araştırmalar incelendiğinde, dersin öğrencilerde hak, hukuk, adalet, sorumluluk, insan hakları gibi kavramların benimsenmesinde katkı sağladığı belirtilmiştir. Bununla beraber seçmeli hukuk ve adalet, sosyal bilgiler, hayat bilgisi ve vatandaşlık gibi derslerin bireylere erken yaşlarda hukuk ve adalet bilincin kazandırılmasındaki önemine dikkat çekilmiştir. Araştırmamız kapsamında elde edilen sonuçlara baktığımızda hukuk ve adalet kavramını hukuk ve adalet dersi öğretim programında yer alan değerleri ifade eden kavramların çoğu ile ilişkilendirilmiş olması bunun yanında üniteler içerisinde yer alan kavramların büyük bir kısmını cevap kavram olarak yazmaları anahtar kavram olarak belirlediğimiz hukuk ve adalet kavramları konusunda öğrencilerin bir farkındalık oluşturacak düzeyde kavram bilgisine sahip

olduğunu ortaya koymaktadır. Mevcut araştırma sonuçları ve araştırmamız kapsamındaki sonuçlar karşılaştırıldığında sonuçların benzer olduğu ve birbiriyle örtüştüğü görülmektedir.

SONUÇ

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin yüzde frekans tabloları ve kavram ağı haritaları oluşturularak analiz edilmiştir. Bu veriler çerçevesinde yüzde ve frekans tablolarından elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Verilen iki anahtar kavramdan 2751 cevap kavram frekansına ulaşılmıştır. 150 öğrenci ile gerçekleştirilen bu çalışmada, her bir anahtar kavrama tüm kutucuklar doldurulacak şekilde cevap kavram yazıldığında 3000 cevap kavrama ulaşılması gerekmektedir. Tablo 22’de yer alan anahtar kavramlara üretilen cevap kavram sayılarının toplamına bakıldığında 2751 cevap kavram üretildiği görülmektedir. Bu durumda 249 cevap kavram kutucuğunun boş kaldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar kavramlara verilen cevap kavram sayılarına bakıldığında en fazla 1388 tekrarla adalet anahtar kavramına, 1363 tekrarla hukuk anahtar kavramına cevap üretilmiştir.

- 1- Hukuk ve adalet anahtar kavramları toplamda 135 farklı cevap kavramla ilişkilendirilmiş olup bu cevap kavramlardan 84 tanesi hukuk ve adalet anahtar kavramlarına ortak cevap kavramlardır.
- 2- Araştırmaya katılan 150 öğrencinin hukuk anahtar kavramını 111 farklı kavramla, adalet anahtar kavramı da 108 farklı kavramla eşleştirmiştir.
- 3- Anahtar kavram olarak verilen hukuk kavramına öğrenciler tarafından 111 cevap kavram üretilmiş ve öğrencilerin cevap kavram üretmekte zorlanmadığı görülmüştür.
- 4- Anahtar kavram olarak verilen adalet kavramına öğrenciler tarafından 108 cevap kavram üretilmiş ve öğrencilerin cevap kavram üretmekte zorlanmadığı görülmüştür.
- 5- Frekansı 10 ve üzeri kavram ilişkilerinde 44 kavramdan 30 tanesi hem hukuk hem de adalet kavramıyla ilişkilendirilmiştir.
- 6- Hukuk ve adalet anahtar kavramları toplamda 135 farklı cevap kavramla ilişkilendirilmiş olup bu cevap kavramlardan 84 tanesi hukuk ve adalet anahtar kavramlarına ortak cevap kavramlardır. 150 öğrenciden 102 öğrenci hukuk anahtar kavramına cevap olarak adaleti, 83 öğrencide adalet anahtar kavramına cevap kavram

olarak hukuk kavramlarını vermişlerdir. Bu sonucun ortaya çıkmasında öğrencilerin hukuk ve adalet kavramlarını birbiri yerine sıkça kullanmaları olabilir ve ya hukuk ve adalet kavramlarına ilişkin algılarının benzer olması olabilir. Araştırmaya katılan 150 öğrencinin hukuk anahtar kavramını 111 farklı kavramla, adalet anahtar kavramı da 108 farklı kavrama eşleştirmiştir. Birbirine yakın olan bu frekans değerleri söz konusu bulguyu desteklemektedir.

7- Araştırma grubu öğrencilerin hukuk ve adalet kavramlarına ilişkin algılarının birbirine yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

8- Adalet anahtar kavramına ilişkili tanımlar ile öğrencilerin ilişkilendirmiş oldukları cevap kavramlar analiz edildiğinde, araştırmada yer alan öğrencilerin adalet kavramını doğru cevap kavramlarla ilişkilendirdikleri, kavramı doğru bir şekilde algıladıkları söylenebilir. Ayrıca bulgulardan yola çıkarak 6. sınıf hukuk ve adalet dersi kapsamında geçen tanım ve açıklamalar çerçevesinde araştırmadaki öğrencilerin büyük bir kısmının adalet kavramını doğru kavramlarla ilişkilendirmişlerdir.

9- Hukuk anahtar kavramına ilişkili tanımlar ile öğrencilerin ilişkilendirmiş oldukları cevap kavramlar analiz edildiğinde, araştırmada yer alan öğrencilerin hukuk kavramını doğru cevap kavramlarla ilişkilendirdikleri, kavramı doğru bir şekilde algıladıkları söylenebilir. Ayrıca bulgulardan yola çıkarak 6. sınıf hukuk ve adalet dersi kapsamında geçen tanım ve açıklamalar çerçevesinde araştırmadaki öğrencilerin büyük bir kısmının hukuk kavramını doğru kavramlarla ilişkilendirmişlerdir.

Araştırmada toplanan veriler Bahar ve diğerleri (1999) tarafından geliştirilen kesme noktası tekniğine göre frekans değeri 10 ve üzeri cevap kavramlardan yararlanılarak hazırlanan tablo ışığında kavram ağı haritaları hazırlanmıştır. Hazırlanan kavram ağı haritalarından elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar ise aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1- Kesme noktası 99 ve yukarısına göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına baktığımızda hukuk anahtar kavramını diğer anahtar kavram olan “adalet” ve “yasa (kanun)” cevap kavramı olmak suretiyle iki kavramla ilişkilendirilmiştir. Hukukun nihai amacının adaleti sağlamak için var olan kanunlar olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin kavramlar arasında doğru bağlantı kurdukları görülmektedir. Adalet anahtar kavramı 99 ve üzeri kavram ağında herhangi bir cevap kavramla ilişkilendirilmemiştir.

2- Kesme noktası 89 – 99’a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına bakıldığında hukuk anahtar kavramında bir değişiklik olmazken adalet anahtar kavramı “eşitlik” cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. 6. sınıf düzeyinde öğrencilerin çoğunluğu eşitlik sağlandığında adalette sağlanır düşüncesi hakim olduğu ve adaleti sağlamanın en önemli yolundan birinin eşitlik olduğu düşüncesinin yansıması olarak görülebilir.

3- Kesme noktası 79 – 89’a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasına bakıldığında hukuk anahtar kavramı bu aralıkta da hiç bir cevap kavramıyla eşleştirilmezken adalet anahtar kavramını ikinci anahtar kavram olan hukuk kavramını cevap kavramı olarak görmekteyiz. Bu kavram haritasındaki veri adalet ile hukuk arasında sıkı bir ilişkin olduğu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin hukuk ve adalet kavramlarını birbirinin tamamlayıcısı olarak görmektedir.

4- Kesme noktasında belirlenen sayı değerleri azaldıkça kavram ağı haritalarındaki cevap kavram sayısında artış görülmektedir. Kesme noktası 69 – 79’a göre oluşturulmuş kavram ağı haritasında hukuk anahtar kavramı “eşitlik”, “hak”, “kural” gibi cevap kavramlarla adalet anahtar kavramı ise “mahkeme” ve “hak” kavramlarıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Hukuk ve adalet anahtar kavramları hak cevap kavramıyla ilişkilendirmelerinde öğrencilerin hukuka dayalı adaletin insan haklarını korumak olduğu düşüncesi olabilir.

5- Kesme noktası 59 – 69’a göre oluşturulan kavram ağı haritasında sadece adalet anahtar kavramı “hâkim” kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Öğrencilerin zihinde adaletin sağlayıcısı ve adaletin yaşama hakim kılınmasında hakimlerin büyük rolünün olduğu düşüncesi adalet anahtar kavramını hâkim kavramıyla ilişkilendirmelerinde etkili olabilir.

6- Kesme noktası 49 – 59’a göre oluşturulan kavram ağı haritasında adalet anahtar kavramı “savcı”, “sorumluluk” kavramlarıyla hukuk anahtar kavramı ise “devlet”, “anayasa”, “mahkeme” cevap kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Hukuk koyucunun devlet olduğunu ve en temel hukuk kurallarının anayasa olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin doğru kavramlarla ilişkilendirdiklerini söyleyebiliriz.

7- Kesme noktası 39 – 49’a göre oluşturulan kavram ağı haritasında adalet anahtar kavramı “tarafsızlık”, “yargı”, “yasa” cevap kavramlarıyla hukuk anahtar kavramı ise “hakim” ve “yargı” cevap kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Kavram haritasına tarafsızlık ve yargı kavramları eklenmiştir. Adalet anahtar kavramının tarafsızlık cevap

kavramıyla ilişkilendirilmesi öğrencilerin adaletin sağlanmasında tarafsız olmanın etkisinin büyük olduğu düşüncesidir. Bu kesme noktası aralığında adalet ve hukuk kavramlarının yargı cevap kavramıyla ilişkilendirilmiş olması öğrencilerde hukuk temelli adaletin ancak yargı eliyle olacağı düşüncesidir.

8- Kesme noktası 29–39’a göre oluşturulan kavram ağı haritasında adalet anahtar kavramı “avukat”, “özgürlük”, “adil”, “anayasa” ve “devlet” cevap kavramlarla hukuk anahtar kavramı ise “düzen”, “sorumluluk”, “savcı” cevap kavramlarla ilişkilendirilmiştir.

9- Kesme noktası 19–29’a göre oluşturulan kavram ağı haritasında adalet anahtar kavramı “davalı”, “davacı”, “doğruluk”, “saygı” cevap kavramlarıyla hukuk anahtar kavramı ise “yürütme”, “insan”, “yasama”, “saygı”, “avukat”, “doğruluk” cevap kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir.

10- Kesme noktası 10–19’a göre oluşturulan kavram ağı haritasında adalet anahtar kavramı “barış”, “dürüstlük”, “toplum”, “düzen”, “suçlu”, “şikayet”, “tanık”, “güven”, “cumhurbaşkanı”, “polis”, “sanık”, “yürütme”, “ceza”, “halk”, “insan”, “mülk”, “vicdan”, “dava”, “mağdur” cevap kavramlarla hukuk anahtar kavramı ise “adil”, “ceza”, “dürüstlük”, “özgürlük”, “polis”, “davacı”, “güven”, “tarafsızlık”, “TBMM”, “toplum”, “Atatürk”, “davalı”, “sanık”, “suçlu”, “hukukun üstünlüğü” cevap kavramlarla ilişkilendirilmiştir. En fazla verilen cevap kavramların, kesme noktası 10-19 aralığında çıktığı görülmüştür. Bu aralık, çalışmada en az tekrar eden cevap kavramların aralığı olmakla birlikte kavram çeşitliliğinin en fazla olduğu aralıktır.

11- Hukuk ve Adalet anahtar kavramlara verilen cevap kavramlar göz önüne alındığında öğrencilerin hukuk biliminin temel kavramları konusunda farkındalık oluşturacak kadar kavram bilgisine sahip oldukları söylenebilir. Bu ve kavram bilgisi öğrencilerde hukuk bilincin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlayacaktır.

ÖNERİLER

Kelime ilişkilendirme testi ile 6. sınıf öğrencilerinin hukuk ve adalet kavramlarına yönelik kavram algılarını belirlenmeye yönelik araştırma ile elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1- Bu çalışmanın konusunu hukuk ve adalet kavramları oluşturmaktadır. Hukuk ve adalet dersindeki farklı kavramlara da kelime ilişkilendirme testi uygulanabilir.

2- Bu çalışma Afyonkarahisar'ın Çay ilçesine bağlı 2 ortaokuldaki 6. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Seçmeli hukuk ve adalet dersini alan öğrencilerle almayan öğrencilerin algılarının karşılaştırılması sağlanabilir.

3- Kelime ilişkilendirme testi tamamlayıcı bir ölçme değerlendirme testi olarak kullanılabilir.

4- Çalışmalarda ön test ve son test olarak kullanılmak suretiyle öğrencilerin süreç sonunda kavramlarla ilgili bilişsel yapılarındaki değişim ortaya konulabilir.

5- Seçmeli okutulan hukuk ve adalet ders kitabında kavramlar ile ilgili basit örneklerde öğrencilerin kavramları ve kavramlar arasındaki bağı oluşturmalarına yardımcı olunabilir.

6- Kavram öğretiminde kelime bulutundan yararlanabilir.

7- Kelime ilişkilendirme örnekleri verilerek öğretmenler arasında alternatif bir ölçme değerlendirme aracı olarak KİT'lerin kullanımı yaygınlaştırılabilir.

8- Çalışmada kullanılan KİT'lerde öğrencilerden anahtar kavramlara verdiği cevap kavramlarının tamamını kullanarak anlamlı bir cümle kurmaları istenebilir.

9- Bu araştırma öğrencilerin kavram algılarını KİT ile belirlenmesine yöneliktir. Sadece kavram yanlışlarının tespiti içinde KİT kullanılabilir.

10- Hukuk ve adalet dersinde sınıfa uzman davet edilebilir imkanlar çerçevesinde adliyeye ziyaret yapılabilir.

11- Sınıfta öğretmenlerin örnek olayları öğrenciler tarafından canlandırılmasını sağlayarak kavramların daha iyi anlaşılmasını kolaylaştırabilir.

12- Eğitim öğretim sürecinde öğretmenlerin öğrencilerin elde etmesini istediği kazanımları tam anlamıyla verebilmesi ve özümsetebilmesi için kavram öğretime önem vermelidir. Öğrencilerin kavramlara karşı algılarını belirlemeli varsa kavram yanlışları tespit edip düzeltme yoluna gitmelidir ki öğrencilerin kavram kargaşası yaşamasının önüne geçebilsin.

13- Öğrencilere kazandırılmaya çalışılan hukuk ve adalet bilinci tam anlamıyla kalıcı hale getirmek için diğer derslerle de desteklenmelidir.

14- Öğrencilerin tarafından bu kavramların içselleştirilmesi adına rol model olan ders öğretmenin bu kavramlara uygun davranmakta daha titiz olması etkili olabilir.

15- Öğrencilerin dersi günlük hayatla bağdaştırabilmelerine yardımcı olmak için ders esnasında örnek olay, drama, ilgi çekici hikâyeler ve çeşitli görsellerle desteklenmiş bir eğitim ortamı sunulmalıdır. Bu sayede öğrenciler çevrelerinde ki olaylara daha objektif bakacaklardır.

16- Seminer ve hizmet içi eğitim verilerek öğretmenlere ders için daha yeterli hale gelmelerine yardımcı olunmalıdır

17-. Okul yönetiminin öğrencileri hukuksal konularda gerekli kurumlarla iş birliği içinde olmalarına olanak sağlanmalıdır.

18- Kavram yanlışlarına engel olabilmek için öncelikle kavram yanlışlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Kelime ilişkilendirme testi kavram yanlışlarının belirlenmesinde kullanılabilir. Ancak unutulmamalıdır ki kavram yanlışlarını ortadan kaldırmak için sadece kavram yanlışlarını belirlemek yeterli değildir. Kavram yanlışları belirlendikten sonra yanlışları giderici teknikler de kullanılmalı ve kavram yanlışları düzeltilmelidir.

Şekil 15. Kelime Bulutu Örneği

KAYNAKÇA

- Akgün, Ş. (2001). *Fen Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Pagem A Yayıncılık.
- Alıcı, A. (2015). *Ortaokul Hukuk ve Adalet Dersinin Öğrencilerdeki Hukuk Bilincini Geliştirmeye Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Alkalayış, M. (2019). *Ortaokul Seçmeli Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programı ve Uygulamasının Öğrenci ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman.
- Alım, M., Özdemir, Ü. ve Yılar, B. (2008). 5. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Coğrafya Kavramlarını Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanılgıları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), 151-162.
- Alkış, S. (2009). Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretim. İçinde: *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ed: M. Safran), ss. 67-90. Ankara: Pegem Akademi.
- Aral, V. (1988). *Toplum ve Adaletli Yaşam*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Aristoteles (1956). *Nikomaische etik*. Hrsg. Von P. Gohlke, Buch V 29 A B, Paderborn.
- Aycıl, S. (2017). *Ortaokul Öğrencilerinin Hukuk ve Adalet Dersine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış YL Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Aydemir, A. (2014). *Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Beşeri Coğrafya Kavramlarına İlişkin Algılarının Kelime İlişkilendirme Testi Aracılığıyla İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aydoğan, S. Güneş, B. ve Gülçiçek, Ç. (2003). Isı ve Sıcaklık Konusunda Kavram Yanılgıları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 111-124.
- Bahar, M. ve Özatlı, N. S. (2010). Öğrencilerin Boşaltım Sistemi Konusundaki Bilişsel Yapılarının Yeni Teknikler ile Ortaya Konması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi* 10 (2), 9-26.
- Bahar, M., Johnstone, A. H., & Sutcliffe, R. G. (1999). Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through word association tests. *Journal of Biological Education*, 33 (3), 134-141.
- Başaran, İ. E. (1983). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası
- Batur, Z., Uygun, K., (2012) İki Neslin Bir Kavram Algısı: Teknoloji. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 74-88.
- Bektaş, Ö. ve Bilgili, A. S. (2004). İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi, “Osmanlı Kültür ve Medeniyeti” Ünitesinde Geçen Tarih Terimleri ile İlgili Kavram Yanılgıları. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 119-141.
- Bolat, N., Doğangün, B., Yavuz, M., Demir, T. ve Kayaalp, L. (2011). Doğuştan Tam Görme Engeli Olan Ergenlerin Depresyon, Kaygı Düzeyleri ve Benlik Kavramı Özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22 (2), 77-88.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak K., E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çaycı, B., Demir, M. K., Başaran M. ve Demir, M. (2007). Sosyal Bilgiler dersinde İşbirliğine Dayalı Öğrenme ile Kavram Öğretimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (2), 619-630.
- Çeçen, A. (1993). *Adalet Kavramı*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çengelci Köse, T. (2017). Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programı ve Öğretim Materyalinde Değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (51), 656-664.
- Dewey, J. (1951). *Human Nature and Conduct*, New York: The Modern Library.
- Dinçkol, A. (2008). *Hukuka Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.

- Doğanay, A. (2005). Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi. İçinde; *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ed: C. Öztürk ve D. Dilek), ss. 277-293. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Eren, F. (2012). *İlköğretim Öğrencilerinin Bilişim Teknolojileri Algılarının Kelime İlişkilendirme Testi Kullanılarak İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Esener, T. (1998). *Hukuk Başlangıcı*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Filiz, B. S. (Ed.). (2011). *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımlar*. (1. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Gençoğlu, S. E. (2019) 6. Sınıf Öğrencilerin Doğal Afetlere Yönelik Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Yoluyla İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- Gülener, S. (2013). Türkiye’de Hukuk ve Adalet Bilincinin Geliştirilmesine Yönelik Önemli Bir Adım: Hukuk ve Adalet Dersi. *Güncel Hukuk*.
- İldır, G. (2006). *Hukuka Giriş*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- İrşi, E. (2017). *Ortaokul Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat
- Kara, H. ve Tangülü, Z. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Hukuk ve Politik Okuryazarlığı Üzerine Bir Durum İncelemesi. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 2 (1), 23-26.
- Karaca, A. (2018). *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Çeşitli Meslek Grupları Hakkındaki Algılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Aracılığıyla İncelenmesi ve Öğrencilerin Gelecekte Meslek Seçiminde Rol Oynayan Faktörlerin Belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ömer Halis Demir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Kaya, Y. K. (1984). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: TODAİE.
- Kılıçoğlu, G. (2011). *Sosyal Bilgiler Derslerinde Kavramsal Değişim Metinlerinin Kavram Yanılgılarının Giderme Üzerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kılıç, F. (2008). Kavramların Öğretiminde Kavram Analizi Yönteminin Akademik Başarıya ve Bilişsel Esnekliğe Etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2), 223- 238.
- Köksal, M. S. (2006). Kavram Öğretimi ve Çoklu Zekâ Teorisi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 473-480.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kulaksızoğlu, A. (1997). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzu, A. (2013). Araştırmaların Planlanması. İçinde; *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ed: A. A. Kurt), ss. 19-45. Eskişehir: Web-Ofset.
- MEB. (2005). *Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2013) *Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programı*.
<https://docplayer.biz.tr/3262606-Hukuk-ve-adalet-dersi.html> (Erişim Tarihi: 17. 02. 2020).
- MEB. (2017). *Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programı*.
<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2017111153856850HUKUK%20VE%20ADAL ET%20%C3%96%C4%99ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%201Kas%C4%B1m2017.pdf> (Erişim Tarihi: 24. 01. 2020).

- MEB. (2018a). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*.
<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>
(Erişim Tarihi: 17. 02. 2020).
- MEB. (2018b). *İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı*.
<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120202622474INSAN%20HAKLARI%20YURTTASLIK%20VE%20DEMOKRASI%20OGRETIM%20PROGRAMI.pdf>
(Erişim Tarihi: 17. 02. 2020).
- MEB (2018c). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hukuk ve Adalet Ders Kitabı*. (1. baskı). Ankara: Devlet Kitabı.
- MEB, (2019a) “2019-2020 Eğitim Öğretim Yılıının İlk Hukuk ve Adalet Dersi Adalet Bakanı Gül'den” (13 Eylül 2019).
<https://tegm.meb.gov.tr/www/2019-2020-egitim-ogretim-yilinin-ilk-hukuk-ve-adalet-dersi-adalet-bakani-gulden/icerik/635> (Erişim Tarihi: 06. 01. 2020).
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expedient Sourcebook*. (2nd ed.). California: SAGE Publications.
- Oğuz, S. (2013). *Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Eğitimi Çerçevesinde Hukuk Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Önlen, M. (2017). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Sevgi, Saygı, ve Hoşgörü Değerlerinin Ulusal Gazete Haberlerine Yansımaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Polat, G. & Bahar, M. (2013). Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkında Bilişsel Yapılarının Tespiti. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 97-120.
- Sağırlı, M. (2007). Eğitimin Küreselleşmesi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Prof. Dr. Haşmet Başar'a Armağan Özel Sayısı*. 53 (2), 423- 475.
- Saruhan, M. S. (2018). Hukukun Adaletinden Adaletin Hukukuna. *Eskiyeşi*, 36, 7-17.
- Sönmez, Ö. F. ve Aycıl, S. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Hukuk ve Adalet Dersine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (20), 541-576.
- TDK (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- TDK (2011). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- TDK (2020). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 22. 02. 2020).
- Turan, İ. (2002). Lise Coğrafya Derslerinde Kavram ve Terim Öğretimi ile İlgili Sorunlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 67-84.
- Topdemir, H. G. (2011). *İbn Rüşd*. İstanbul: Say Yayınları.
- Uygun, K., Batur, Z. (2015). Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Kavramlara İlişkin Algıları. *International Journal of Social and Educational Sciences (IJOSES)*, 2 (4), 127-147.
- Uygun, K. (2018). Sosyal Bilgiler Programı ve Yapılandırmacılık. (Ed: Çalışkan, H; Kılcan, B.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (s. 53-86) İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Ülgen, G. (1996). *Kavram Geliştirme, Kavram ve Uygulamalar*. Ankara: Setma Basımevi
- Ünlütepe, M. (2016). Temel ve Ortaöğretim Okullarında Hukuk Eğitimi Üzerine. *Legal Hukuk Dergisi*. 14 (161), 2393–2407
- Yenilmez, K. ve Yaşa, E. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Geometrideki Kavram Yanılgıları. *Eğitim Fakültesi Dergisi* 21 (2), 461-483.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yılmaz, H. (2019). 5. Sınıf Öğrencilerin Türkiye'nin Bölgelerine Yönelik Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Yoluyla İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- Waldron, J. (2000). Does Law Promise Justice? *Georgia State University Law Review*, 17 (3), 759-88.

EKLER

Ek 1: Araştırma İzni

	T.C. AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ İl Millî Eğitim Müdürlüğü	AKÜ Gelen No: 15/10/2019-16418
Sayı : 86649407-605.01-E.19687622 Konu: Araştırma İzni		11.10.2019
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE (Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)		
İlgi: a) Valilik Makamı'nın 10/10/2019 tarihli ve 605.01-E.19612361 sayılı Oluru. b) 03/10/2019 tarihli ve E.9213 sayılı yazınız.		
Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Oğuz DOĞAN'ın "Ortaokul 6.Sınıf Öğrencilerinin Hukuk ve Adalet Kavramlarına İlişkin Algılarının Kelime İlişkilendirme Testi Aracılığıyla İncelenmesi" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere 2019-2020 Öğretim Yılı içinde Müdürlüğümüze bağlı ilgi (b) yazı ekinde belirtilen okullarda öğrenim gören öğrencilere araştırma çalışması yapabilmesine dair ilgi (b) talebinde bulunulmuştur.		
Söz konusu talep müdürlüğümüz AR-GE Birimi tarafından "Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü" 22/08/2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 sayılı yazısı ile yayımlanan 2017/25 No'lu Genelge doğrultusunda incelenmiş olup ilgi (a) "Valilik Oluru" ve onaylanmış veri toplama aracı ekte gönderilmiştir.		
Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.		
Metin YALÇIN İl Millî Eğitim Müdürü		
Not: 1- Anket çalışmalarında Müdürlüğümüz tarafından onaylanmış (mühürlü) veri toplama araçlarının çoğaltılarak kullanılması zorunludur. 2- Çalışmalar tamamlandıktan sonra sonuçlarının birer örneğinin İl Millî Eğitim Müdürlüğüne teslim edilmesi zorunludur.		
EKLER: - Makam Onayı (1 sayfa) - Onaylanmış Veri Toplama Aracı (17 sayfa)		
Ayrıntılı bilgi için: Tolga YEŞİLÇAYIR Karaman İş Merkezi/AFYONKARAHİSAR e-posta: avbir03@meh.gov.tr / afyonstrateji@gmail.com		İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ Ar-Ge Elektronik Ağ: afyon.meb.gov.tr Tel: (0 272) 214 24 28 Faks (0 272) 2137605

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden af12-5e28-39a9-828d-36e0 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2: Araştırmada Kullanılan Kelime İlişkilendirme Testi

HUKUK VE ADALET KELİME İLİŞKİLENDİRME TESTİ

Sevgili öğrenciler, bu form sizin hukuk ve adalet kavramlara ilişkin algılarınızı ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Samimi cevaplarınız için teşekkür ederim. Lütfen soruları boş bırakmayınız.

Oğuz DOĞAN

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Cinsiyet : Kız () Erkek () Okulu:

Yönerge: Bu çalışmanın amacı hukuk ve adalet dersinde bazı anahtar kelimelerin sizde çağrıştırdığı anlamlara belirlemektir. Verilen örneği inceleyiniz, sonraki sayfalarda verilen anahtar kelimelerin sizin için ne ifade ettiğini yandaki boşluklara yazınız. Daha sonra anahtar kelimelerin karşısına yazdığınız ifadeleri kullanarak bir cümle yazınız. Kelimelerin kesin bir doğru cevabı yoktur. Bu yüzden rahatça yazabilirsiniz. Her kavram için 45 saniye süreniz vardır, bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğunca hızlı yazmaya çalışınız.

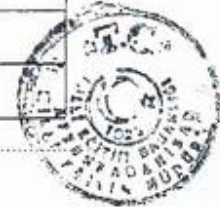
ÖRNEK

Fetih	Fatih
Fetih	1453
Fetih	Ulubatlı Hasan
Fetih	İstanbul
Fetih	Türkler
Fetih	Savaş
Fetih	Kale

Cümle: *Fatih İstanbul'u 1453 yılında fethetti.*

Adalet:	
Adalet:	
Adalet:	
Adalet:	
Adalet:	
Adalet:	
Adalet:	
Adalet:	
Adalet:	
Adalet:	

Cümle:

Hukuk:	
Hukuk:	
Hukuk:	
Hukuk:	
Hukuk:	
Hukuk:	
Hukuk:	
Hukuk:	
Hukuk:	
Hukuk:	

Cümle:

ÖZGEÇMİŞ

Oğuz DOĞAN, 1989 yılında Afyonkarahisar'ın Çay ilçesi'nin Koçbeyli köyünde doğdu. İlköğretimini Koçbeyli İlköğretim ve Kurtuluş İlköğretim Okullunda tamamlamıştır. Eğitim hayatına Çay Çok Programlı Lisesi'nde devam etmiştir. 2011 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünden mezun olmuştur. 2012 yılında Erzurum ili Oltu İlçesine Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak atanmıştır. İlk görev yerinde Beş yıl çalıştıktan sonra Afyonkarahisar ili Çay ilçesini gelmiştir ve halen Çay Atatürk Ortaokulunda görev yapmaktadır. Evli ve 1 çocuk babasıdır.

